

Ostatni rycerz

Kościuszko to dźwięk,
który przeraża ucho tyrana

Lord Byron,
„Wiek brązu” (1823)

Słowa, którymi go opisywano, mogłyby zostać wryte na jednym z jego pomników. Napoleon nazwał go „herosem północy”. Tomasz Jefferson mówił o nim: „nieskalany syn wolności”. Francuski historyk Jules Michelet, przedstawiciel historiografii romantycznej, określił go „ostatnim rycerzem, choć pierwszym wśród Słowian, który podjął idee braterstwa i równości”. Katarzyna Wielka z wyraźnym podziwem przezwiała go „potworem”. Berek Joselewicz, dowódca pierwszego żydowskiego pułku w wojsku polskim, uważał Kościuszkę za wysłannika Boga. Czytając „Dwadzieścia tysięcy mil podmorskiej żeglugi” Juliusza Verne’a, opowieść o tajemniczym kapitanie Nemo, zauważymy, że pośród portretów bohaterów, które znajdowały się w gabinecie kapitana, pierwszym był właśnie portret Kościuszki.

Kościuszko wywoływał zachwyty wielkich ludzi swojej epoki. Nawet jego polityczni i wojskowi przeciwnicy, nie wspominając o przyjaciółach i towarzyszach broni, uznawali, że był to człowiek nietuzinkowy. Jego osoba i czyny dalej przyciągają uwagę, nadal się o nim pisze i dyskutuje. Był „żołnierzem walczącym o wolność po obu stronach Atlantyku”, śmiałym buntownikiem i republikaninem, uznanym rewolucjonistą, masonem, przywódcą „kosynierów”, nieustraszoną obrońcą praw człowieka, filantropem, humanistą, wzorem patrioty i obywatela. Był też amerykańskim oficerem, świetnym inżynierem wojskowym i saperem, zajmował się również malarstwem, komponował, znajdował czas na dogłębne oglądanie ogrodu, rysowanie, rzeźbę, a nawet na rękodzieło.

Kościuszko wywoływał zachwyty wielkich ludzi swojej epoki

To właśnie Tadeusz Andrzej Bonawentura Kościuszko - żołnierz i polityk Rzeczypospolitej oraz Stanów Zjednoczonych, uczestnik amerykańskiej wojny o niepodległość, naczelnik polskiego powstania z 1794 r., bohater narodowy Polski i USA, honorowy obywatel Republiki Francuskiej.

Dzieciństwo i młodość. Kościuszko urodził się w 1746 r. w posiadłości starego, lecz uboższego, szlacheckiego rodu w Wielkim Księstwie Litewskim (części Rzeczypospolitej). Nazwisko Kościuszko pochodzi od jednego z przodków, Konstantyna, którego król Zygmunt I nazywał pieszczotliwie „Kostiuszką”. Pradziad Konstantyn zajmował całkiem wysokie miejsce na królewskim dworze, był notariuszem, a oprócz tego, ożenił się z córką księcia Holszańskiego, którego ród był powiązany z dynastią Jagiellonów. Razem ze starszym bratem Józefem, Tadeusz przez pięć lat (1755-1760) uczęszczał do szkoły prowadzonej przez zakon Pijarów, którzy ślubowali czystość i posłuszeństwo, a także zobowiązywali się do bezpłatnego prowadzenia ośrodków wychowujących dzieci w duchu chrześcijańskim. W 1765 r. Kościuszko wstąpił do Szkoły Rycerskiej w Warszawie, założonej przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Szkoła ta przygotowywała młodych kadetów do służby wojskowej. Kościuszko wybrał specjalność inżyniera wojskowego. W związku z jego uporem w dążeniu do celu i pełnym pasją charakterem otrzymał od kolegów przezwisko „Szwed” – aluzja do wielkiego króla Szwecji Karola XII.

Paryż, miłość i ponownie Paryż (1768 - 1775). Po ukończeniu szkoły w stopniu kapitana, Kościuszko, jako jeden z najlepszych studentów, otrzymał królewskie stypendium, które umożliwiło mu kontynuację nauki w jednym z państw Europy Zachodniej. Kościuszko wybiera Francję i w ten sposób kolejne pięć lat spędza w Paryżu. Jest słuchaczem paryskiej szkoły wojskowej, uczy

Эпиграфом к очерку об этом человеке могли бы послужить также высказывания и других его современников. Наполеон называл его “героем Севера”. Томас Джефферсон, третий президент США, один из Отцов-основателей этого государства, говорил о нем - “чистейший сын свободы”. Жюль Мишле (французский историограф и публицист, представитель романтической историографии) назвал его “последним рыцарем, но первым из современного славянского общества, кто понимал братство и равенство”. Екатерина называла его “чудовищем” (видимо с восхищением), Бёрек Йоселевич (польск. Berek Joselewicz) - командир первого еврейского войскового соединения в польской армии, который сам является символом еврейского героизма в борьбе за польскую независимость, назвал его “посланником от Бога”. Читая книгу Жюль Верна “20 000 лье под водой” о таинственном капитане Немо, можно заметить, что среди находящихся в кабинете капитана портретов выдающихся борцов за свободу и независимость, первый - портрет Костюшко.

Этот человек вызывал восхищение своих великих современников; даже политические и военные враги, не говоря уже о друзьях и соратниках, признавали неординарность этого человека. Личность и жизнь Костюшко притягивают такое пристальное внимание, что о нем и сегодня много говорят и пишут. Он был “борцом за свободу по обе стороны Атлантики”, отчаянным бунтарем и республиканцем, выдающимся революционером, масоном, предводителем “косинеров”, храбрецом, защитником прав человека, филантропом, гуманистом, образцом патриота и гражданина. Также он был американским офицером, выдающимся военным инженером и сапёром, занимался живописью, находил время на сочинение музыки, посев зелени, рисование, резьбу и даже рукоделие.

Tadeusz Andrzej Bonawentura Kościuszko (польск. Tadeusz Andrzej Bonawentura Kościuszko) - военный и политический деятель Речи Посполитой и США, участник Войны за независимость США, руководитель польского восстания 1794 г., национальный герой Польши и Соединенных Штатов Америки, почетный гражданин Французской Республики.

Детство и юность. Родился в 1746 г. в имении старинного, но небогатого к тому времени шляхетского рода, на территории Великого княжества Литовского (I Речь Посполитая). Фамилия Костюшко ведет начало от имени прадеда Констанция, которого благоволивший к нему польский король Сигизмунд I, ласково называл “Костюшко”. Прадед Констанций занимал при короле довольно высокое место, он был нотариусом (составитель дипломатических документов) и, кроме того, был женат на дочери князя Гольшанского из королевской династии Ягайловичей.

Вместе со старшим братом Юзефом, Тадеуш в течение пяти лет (1755-1760) обучался в школе монашеского ордена пиаристов, члены которого принимали обет чистоты и послушания, а также обет бесплатного обучения детей в христианском духе. В 1765-м поступил в, недавно учрежденную королем Станиславом Понятовским, привилегированную рыцарскую школу для детей аристократов в Варшаве (кадетский корпус). Школа была призвана готовить детей к несению военной службы. Костюшко избрал для себя военно-инженерную специальность. За его неординарный, целеустремленный и пылкий характер школьные друзья дали ему кличку “швед”, намекая на великого шведского короля Карла XII.

Париж, любовь, и снова Париж (1768 - 1775). По окончании школы, получив чин капитана Костюшко, как лучший ученик, награждается королевской стипендией для

się sztuki artyleryjskiej i inżynierskiej w akademii wojskowej, bierze lekcje rysunku w Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych i korepetycje z dziedziny architektury. W tym czasie Paryż stanowił centrum nowych idei – obywatelskich i politycznych. Tutaj młody Polak nasiąknął duchem republikańskim i demokratycznym, pomysłami Woltera, Monteskiusza, Rousseau i innych filozofów francuskich.

Powróciwszy do ojczyzny w 1775 r., kapitan Kościuszko zakochał się w Ludwice Sosnowskiej – córce dostojnika i magnata, hetmana litewskiego Józefa Sosnowskiego. Prosi hetmana o rękę córki, ale spotyka się z odmową – nie dla ubogiego szlachcica córka magnacka! Wielmoża miał plan wydać ją za księcia Lubomirskiego. Dziewczyna chciała nawet z powodu Tadeusza uciec z domu, lecz plan miłośników został odkryty, a oboje uciekinierzy ujęci. W wyniku potyczki z oddziałem hajduków Kościuszko zostaje ranny, grozi mu sąd, a nawet kara śmierci. Możliwe, że to romantyczne (a jak się okazało też dramatyczne) wydarzenie w życiu Kościuszki stało u źródeł jego późniejszej nienawiści do wszelkich form społecznej nierówności, a także wpłynęło na decyzję o emigracji. Oprócz tego w ojczyźnie, po upadku konfederacji barskiej i pierwszym rozbiórce Rzeczypospolitej, nie mógł znaleźć Kościuszko zajęcia odpowiadającego jego wojskowemu talentom. Niestety w 1775 roku nie znalazł również miejsca w armii francuskiej. Rok 1777 okazał się jednak rokiem wielkich zmian. Amerykańskie kolonie brytyjskie rozpoczynają wojnę o niepodległość. Francja, jako odwieczny przeciwnik Anglii, wystąpiła po stronie kolonii, częściowo finansując ich walkę. Kościuszko został jednym z pierwszych oficerów, który zgłosił chęć udziału w działaniach wojennych zwanych dziś amerykańską rewolucją.

Amerykańska epopeja (1776-1783). Podróż do Nowego Świata zajęła dwa miesiące. Nie obyło się też bez przygód. W pobliżu Haiti statek został zaskoczony przez sztorm, a ogromne fale rozbiły go w drzazgi. Gdy żywioł nieco się uspokoił, Kościuszko razem z towarzyszami przywiązał się do masztu i wplaw dotarł do brzegu. W armii Waszyngtona od razu dał się poznać jako odważny dowódca: kierując niewielkim oddziałem, odznaczył się w bitwie pod Nowym Jorkiem, następnie w starciu z generałem Cornwallisem wziął w niewolę cały korpus w pełnym

Kopiec Kościuszki w Krakowie

oporządzeniu. Kościuszko otrzymuje stanowisko głównego inżyniera armii Północ i wykazuje się jako specjalista od fortyfikacji. Służąc w stopniu pułkownika, zajął się projektem kluczowego amerykańskiego fortu – słynnego na cały świat West Pointu, odpowiadał również za plan bitew pod Ticonderogą i Saratogą. Anglicy nawet nie odważyli się szturmować ufortyfikowanej przez niego Saratogi. A bitwa stoczona w pobliżu tego miasta zdecydowała o postępach amerykańskiej rewolty. Następnie Kościuszko zarządza pracami inżynierskimi armii Południe, w której wykorzystuje swój talent w serii zwycięstw nad Anglikami. W 1783 r. kongres USA przyznaje mu stopień generała brygady armii amerykańskiej. Jerzy Waszyngton,

prolongowania обучения в одной из европейских стран. Он выбирает Францию и, таким образом, молодой человек следующие пять лет проводит в Париже. Он слушает лекции в Парижской военной школе, обучается в артиллерийской и инженерной военной академии, а также берет уроки рисунка в Королевской Академии искусств и частные уроки по архитектуре. Париж того времени - центр новых гражданских и политических идей. Здесь молодой поляк проникается республиканским духом и духом демократии, идеями Вольтера, Монтескье, Руссо и других великих французозов. Возвратившись на родину в 1774 г., капитан Костюшко влюбляется в Людвигу Sosnowskую - дочь влиятельного сановника и магната - гетмана литовского Юзефа Sosnowского. Он просит руки дочери гетмана, но получает отказ в стиле "горлицы не для обычных воробьев, а дочери магнатов не для мелкой шляхты". У сановника были амбициозные планы выдать дочь за князя Любомирского. Девушка хочет бежать с Тадеушем из родительского дома, но план влюбленных раскрывается, беглецов настигают. В последовавшей стычке с отрядом гайдуков, Костюшко получает ранение, ему грозит суд и, по законам того времени, возможно даже смертная казнь. Возможно именно это романтическое (перешедшее в драматическое) событие в жизни Костюшко определило его ненависть к любым формам социальной несправедливости, а также пробудило решение к эмиграции. Кроме того, на родине, как раз накануне раздела I Речи Посполитой, Костюшко испытывал финансовые затруднения и не мог найти должного применения своим воинским талантам. Увы, в 1775 г. не нашлось места Костюшко и во французской армии. Но, 1777 - й оказался годом больших перемен. В этом году американские колонии Великобритании начали свою войну за независимость. Франция, как извечный противник Англии, выступила на стороне колоний и практически финансировала штаты. Тадеуш Костюшко стал одним из первых офицеров добровольцев, отправленных на эту войну, называемую ныне Американской революцией.

Американская эпопея (1776-1783). Плавание до американского континента заняло два месяца и не обошлось без приключений. У острова Гаити корабль попал в шторм, и огромные волны разбили его в щепки. Когда стихия немного успокоилась, бравый Костюшко привязал себя и товарищей к мачте, и они впласть добрались до берега. В армии Вашингтона Костюшко сразу же показал себя отважным командиром: командуя небольшим отрядом, отличился в битве под Нью-Йорком, затем в сражении с генералом Корнуоллисом взял в плен корпус последнего в полном составе. Далее Костюшко получает пост главного инженера Северной армии. Костюшко блестяще применяет свой талант фортификатора. Будучи уже в чине полковника, он спроектировал ключевую американскую крепость — ныне известный всему миру Вест Пойнт, отвечал за подготовку битв под Тикондерогой и Саратогой. Укрепленную им крепость Саратого англичане так и не осмелились штурмовать. Битва при Саратогe решила исход Американской революции. Далее Костюшко руководит инженерными работами Южной армии, где его инженерный талант также способствовал ряду побед над англичанами. В 1783 г. конгресс США присваивает ему звание бригадного генерала американской армии. Талант офицера Костюшко был замечен Отцами-основателями США Джорджем Вашингтоном (первый президент и главнокомандующий), Томасом Джефферсоном (третий президент и автор Декларации независимости) и другими, у них были очень близкие дружеские отношения. Костюшко стал даже адъютантом Вашингтона. Самый высокий боевой орден "Цинциннати" Костюшко получил вторым в истории (после Вашингтона). На лицевой стороне ордена была

Tomasz Jefferson, ojcowie założyciele Stanów Zjednoczonych i późniejsi prezydenci, a prywatnie znajomi Kościuszki, doceniają jego wielkie umiejętności. Polak zostaje nawet adiutantem Waszyngtona. Jako drugi w historii (po Waszyngtonie) otrzymuje też order Towarzystwa Cyncynatów. Na awersie orderu znajduje się napis OMNIA RELIQUIT SERVARE REMPUBLICAM, czyli „Porzucił wszystko w służbie Republiki”. Waszyngton подарował też Kościuszcze dwa pistolety, pierścionek i szpadę z dedykacją: „Przyjacielowi Kościuszcze – Ameryka i Waszyngton”. Istnieje kilka zabawnych, ale niepotwierdzonych, opowieści na temat zaatlantycznych perypetii Kościuszki. Amerykanie mieli problemy z wymową i pisownią jego nazwiska. Mówi się, że Waszyngton za każdym razem pisał je inaczej, na jedenaście różnych sposobów. Wódz indiańskiego plemienia Miami, Mishikinakwa, czyli „Mały Żółw”, również nie miał cierpliwości do tego niełatwego miana i opowiadał swoim ludziom o wielkim człowieku, którego poznał na spotkaniu w Filadelfii, który nazywał się po prostu „Kocz”. Inna z tych historii głosi, że pomysł na flagę nowego państwa podpowiedział Waszyngtonowi właśnie Kościuszek, pokazawszy mu herb województwa sandomierskiego. Prawdopodobnie jest to tylko dowcipna anegdota, w którą trudno uwierzyć, nawet jeśli rzeczywiście gwiazdy i paski na obu emblematkach są do siebie podobne.

W 1783 r. Północne Stany podpisują z Anglią pokój. Armia zostaje częściowo zdemobilizowana, kończy się zamorska epopeja Kościuszki. Ostatnią bitwą, którą stoczył na amerykańskiej ziemi, była bitwa pod Charlton w Karolinie Południowej. W 1784 r. Kościuszek wraca do ojczyzny - przed nim jeszcze jego

Amerykańska epopeja (1776-1783). Podróż do Nowego Świata zajęła dwa miesiące

najważniejsza walka.

Ameryka pamięta o swoich bohaterach. W 1830 r. w akademii wojskowej West Point postawiono Kościuszcze pomnik. Podobne pomniki powstały też w Waszyngtonie, w słynnym parku Lafayette Square, a także w Bostonie, Filadelfii, Detroit, Milwaukee, Chicago, Cleveland, St. Petersburgu na Florydzie i innych miastach USA, a także na terenie ambasady amerykańskiej w Mińsku. W Stanach Zjednoczonych imieniem Kościuszki nazwano też liczne okręgi, ulice, parki, miasta, a nawet wyspy na Alasce. Dzieci uczą się o nim na lekcjach historii.

O niepodległość Rzeczypospolitej. Kościuszek wrócił do Polski w 1784 r., kilkanaście lat po pierwszym rozbiórce ziem Rzeczypospolitej. Początkowo mieszkał w rodzinnym majątku. Po pięciu latach, w 1789 r., ponownie wstąpił w szeregi armii królewskiej. O powrocie amerykańskiego bohatera, o tym, że służy teraz w polskim wojsku jako generał major artylerii rozповідаją w Warszawie jego przyjaciele i księżniczka Ludwika Lubomirska, ta sama Ludwika, która była młodzieńczą sympatią bohatera. Kościuszek dowodzi brygadą stacjonującą w pobliżu rosyjskiej granicy. Wykorzystując doświadczenie, zajmuje się szkoleniem swoich ludzi. To Kościuszek wprowadzi w podległych mu oddziałach manewry, wspólne taktyczne ćwiczenia wszystkich rodzajów wojsk.

Król Stanisław August Poniatowski był zwolennikiem ograniczonych reform demokratycznych, chciał wprowadzić w państwie ustrój nazywany monarchią konstytucyjną. Wspólnie z Ignacym Potockim, Hugonem Kołłątajem i pozostałymi

wygrawирована надпись “Все оставил ради защиты Отечества”. Дж. Вашингтон подарил ему два пистолета, перстень и шпагу с надписью “Америка и Вашингтон моему другу Т. Костюшко”. Существует несколько смешных, хотя и неподтвержденных историй, американской эпопеи Костюшко. Американцам трудно давалось произношение и написание этой странной польской фамилии Коściушко. Говорят, что Дж. Вашингтон писал ее каждый раз по-новому, 11 различными способами. Зато менее образованный вождь индейского племени майями, Ме-Ше-Кин-Но-Куа, или “Маленькая Черепаха”, не загружал свою голову такими сложными проблемами. Он рассказал своему племени о прекрасном белом человеке, с которым он познакомился на встрече в Филадельфии, и у которого было простое и понятное имя “Кочо”. Другая история гласит, что идею флага США Вашингтону подсказал Костюшко, показав на одном из застолий герб Сандомирского воеводства. Весьма вероятно, что эта история - остроумная выдумка, исторический анекдот, в нее трудно поверить, но также трудно и не заметить сходства двух звездно-полосатых символов.

В 1783 году Северные Штаты заключают мир с Англией, войска распускают, и американская эпопея Костюшко заканчивается. Последней битвой Костюшко на американской земле была битва за Чарльстон в Южной Каролине. В 1784 он возвращается на родину, его главная борьба за независимость еще впереди. Америка не забывает своих героев. В 1830 г. в военной академии Вест Пойнт был установлен величественный монумент памяти Костюшко. Памятники воздвигнуты также в Вашингтоне в знаменитом Лафайетт-сквер, Бостоне, Филадельфии, Детройте, Милуоки, Чикаго, Кливленде, Сент-Петербурге, в других городах США и на территории посольства США в Минске. В США именем Костюшко названы также несколько округов, городов, улиц, парков, а также острова на Аляске. Дети узнают об этом герое, начиная изучать свою историю в школах.

За независимость Польши. В Польшу Костюшко возвращается в 1784 году, когда первый раздел Речи Посполитой - уже свершившийся факт. Он поселяется в своем родовом имении. Только через пять лет в 1789 г. Костюшко вновь был зачислен в ряды королевской армии. О возвращении героя Америки в польскую армию с чином генерал-майора кавалерии хлопотал его друг в Варшаве и княгиня Людовика Любомирская, та самая Людовика, которая ранее носила фамилию Сосновская, романтическая любовь героя. Костюшко командует бригадой вблизи прусской границы. Он занялся обучением войск, используя свой боевой опыт. Костюшко первый ввел в полках маневры, совместные тактические учения всех родов войск. Король Станислав II Август Понятовский был сторонником ограниченных демократических реформ, он желал править страной, государственное устройство которой являлась бы конституционная монархия. При участии Игнацы Потоцкого, Гуго Коллонтая и других деятелей, им был составлен проект новой конституции. Эта конституция была подписана в 1791 году и вошла в историю, как Конституция 3 мая. Против Конституции выступил союз польских магнатов, образовавших так называемую Тарговицкую конфедерацию. Военную поддержку конфедератам по их просьбе оказали Россия и Пруссия, весьма раздраженные новой конституцией. В результате, король Станислав Понятовский оказался в состоянии войны с Тарговицкой конфедерацией и Россией. Эта война вошла в историю как Польско-русская война 1792 года, или Война в защиту Конституции. Армия Речи Посполитой под командованием племянника короля князя Юзефа Понятовского состояла из трех дивизий, командиром одной из них был назначен Костюшко.

stronnikami przedstawił projekt nowej konstytucji. Została ona podpisana w 1791 r. i znana jest jako Konstytucja 3 maja. Przeciwko niej wystąpiła jednak znaczna część polskich i litewskich magnatów, którzy zawiązali konfederację w Targowicy. Zaniepokojone próbami reform Rosja i Prusy udzieliły

Российская армия превышала армию Понятовского численностью вооруженных сил. Костюшко отличился в нескольких боях и прекрасно зарекомендовал себя в роли командира. Но все было напрасно. Под давлением

Ludwika Lubomirska (Sosnowska)

konfederatom wsparcia. W ten sposób wybuchła wojna w obronie Konstytucji, zwana też wojną polsko-rosyjską 1792 r. Zwolennicy Stanisława Augusta stanęli w niej naprzeciw konfederatów i imperium rosyjskiego. Armia Rzeczypospolitej pod dowództwem królewskiego bratanka, księcia Józefa Poniatowskiego, składała się z trzech dywizji. Dowództwo jednej z nich objął Kościuszko. Armia rosyjska przewyższała wojsko polskie liczebnością. Kościuszko potwierdził jednak swój talent komendanta. Podległe mu oddziały wyróżniły się w kilku starciach. Wszystko to jednak nadaremno. Pod presją carycy Katarzyny król Stanisław August nieoczekiwanie przyłączył się do Targowiczan i wysłał Józefowi Poniatowskiemu pisemny rozkaz, by przerwać działania wojenne przeciw Rosji. W 1793 r. Prusy i Rosja podpisały zgodę na drugi rozbiór Rzeczypospolitej.

Po zaprzestaniu działań wojennych Kościuszko wyemigrował do Francji. W tym samym roku rewolucyjna Francja nadaje mu honorowe obywatelstwo. W Paryżu w imieniu polskich i litewskich patriotów Kościuszko prowadzi rozmowy w sprawie wspólnego wystąpienia przeciwko Prusom i Austrii, jednak bez rezultatu. W tym czasie środowisko patriotyczne w Rzeczypospolitej przygotowuje nowe zbrojne wystąpienie. Wysłannicy spotykają się z Kościuszką w grudniu 1793 r. w Rzymie i proponują mu dowodzenie powstaniem. Kościuszko wyraża zgodę. Następnie przybywa do Krakowa i na rynku miasta ogłasza rozpoczęcie walki, składa przysięgę narodowi polskiemu, zostaje mianowany naczelnikiem. Miało to miejsce 24 marca 1794 r.

императрицы Екатерины, Король Станислав Август Понятовский неожиданно присоединился к Тарговицкой конфедерации и выслал Юзефу Понятовскому предписание прекратить военные действия против русской армии. В 1793 году Пруссия и Россия подписали конвенцию о втором разделе Речи Посполитой. После поражения в войне, Костюшко пришлось эмигрировать во Францию. В том же году революционная Франция присваивает ему звание почетного гражданина. В Париже от имени патриотов Речи Посполитой Костюшко ведет с французским революционным правительством переговоры о совместных действиях против Австрии и Пруссии, однако безуспешно. В это время польские патриоты начали готовить новое восстание. Они нашли Костюшко в декабре 1793 г. в Риме и предложили возглавить восстание. Костюшко согласился, он прибыл в Краков, провозгласил Акт восстания, присягнул и был провозглашен предводителем восстания, которое началось 24 марта 1794 года. Первым его распоряжением было составление прокламации, в которой каждый житель страны призывался к вооруженной борьбе за свободу. 7 мая Костюшко издает указ Поланецкий универсал, частично отменявший крепостное право в Речи Посполитой. Крестьянам обещалось личное освобождение и уменьшение повинностей. Костюшко стал привлекать к восстанию крестьян, формируя из них отряды "косинеров" (вооруженных боевыми косами). После этого Костюшко поспешил на помощь к восставшему генералу Мадалинскому.

Jego pierwszym rozporządzeniem była proklamacja, która wzywała wszystkich mieszkańców do zbrojnego wystąpienia w obronie niepodległości. 7 maja Kościuszko wydaje Uniwersał Połaniecki, częściowo znoszący pańszczyznę w Rzeczypospolitej. Chłopom obiecywał on wolność osobistą i zmniejszenie powinności. Kościuszko starał się zachęcić ich do udziału w powstaniu, formułując oddziały „kosynierów” (uzbrojonych w postawione na sztorc kosy).

Następnie pospieszył na pomoc generałowi Madalińskiemu. Polacy odparli wszystkie ofensywy rosyjskie, po czym przeszli do kontrataku, zmuszając oddziały wroga do odwrotu i zdobywając 18 dział. Zwycięstwo wzbudziło powszechną radość w Polsce. Pod sztandary Kościuszki z całego kraju ściga patriotycznie nastawiona młodzież. Uskrzydłony powodzeniem Kościuszko rozkazał marsz na Warszawę. Mieszkańcy stolicy powstali i miasto zostało wyzwolone. Oblężenie Warszawy przez wojska rosyjsko-pruskie zakończyło się niepowodzeniem, między innymi dzięki talentom Kościuszki. W tym samym czasie rozpoczęło się powstanie w Wilnie.

Kolejne zwycięstwo odniesiono pod Racławicami. Kościuszko wykorzystał w tym starciu taktykę znaną mu z czasów wojny amerykańskiej: gdy główny korpus uformował kolumnę, pozostające w ukryciu oddziały kosynierów pod osobistym dowództwem Kościuszki, wykorzystując do osłony elementy krajobrazu, okrążyły Rosjan i uderzyły na nich z tyłu. Błyskawiczny atak kosynierów zmusił rosyjskie wojsko do odwrotu, a powstańcy przejęli działa i pozostawioną na polu bitwy broń. W maju 1794 r. powstańcy kontrolowali prawie całe terytorium Polski, a Tadeusz Kościuszko stał się faktycznym władcą Rzeczypospolitej, gdyż król Stanisław August odgrywał w tym czasie głównie dekoracyjną rolę.

Wkrótce jednak w granice Polski wtargnęła armia pruska na czele z królem Fryderykiem Wielkim. 15 czerwca zajęła ona Kraków i ruszyła na Warszawę. Kościuszko rzucił znaczne siły na obronę stolicy i Prusacy, po kilku miesiącach spędzonych na przedpolach miasta, w końcu ustąpili. Niestety entuzjazm, który na początku powstania ogarnął wielu, zdawał się stopniowo gasnąć. Brakowało pieniędzy, uzbrojenia, doświadczonych kadr. Rosyjskie wojska sukcesywnie zajmowały kolejne obszary. Pod koniec sierpnia 1794 r. armia rosyjska zdobyła Wilno. Do Polski wysłano słynnego generała Aleksandra Suworowa. Rozbił on oddziały generała Różnieckiego i dywizję generała Sierakowskiego.

Pragnąc zapobiec zjednoczeniu się wojsk Suworowa z pozostałymi siłami rosyjskimi, Kościuszko w tajemnicy opuścił Warszawę i udał się do obozu wojsk polskich. Tam zaproponował, aby główne uderzenie skierować na siły Iwana Fersena. Miejscem bitwy miała się stać wieś Maciejowice. Kościuszko miał do dyspozycji nie więcej niż 9 tys. żołnierzy, tymczasem siły przeciwnika liczyły ponad 18 tys. Bitwa zakończyła się klęską, zaś sam Kościuszko, ciężko ranny w głowę i nogę, został wzięty do niewoli. Stanisław August w osobistym liście pogratulował carycy Katarzynie tego sukcesu. W październiku Suworow zdobył Pragę – przedmieścia Warszawy. Stolica poddała się. Powstanie upadło. Rosja, Prusy i Austria przeprowadziły trzeci rozbiór ziem Rzeczypospolitej. Polskie państwo zostało zlikwidowane.

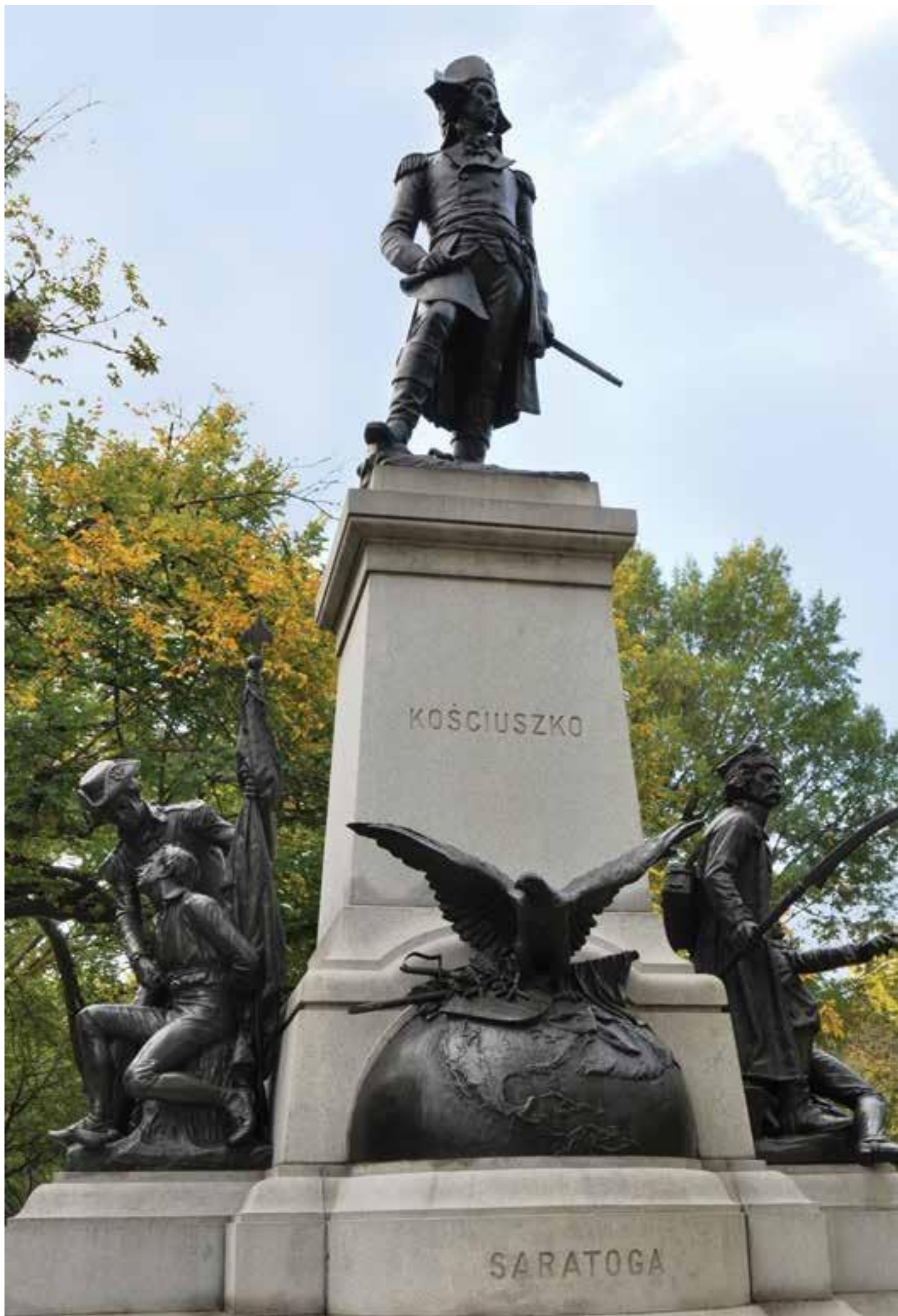
Bezinteresowny. Kościuszko został przewieziony do stolicy Rosji, gdzie przetrzymywano go w twierdzy Pietropawłowskiej (według innych przekazów: w posiadłości hrabiego Orłowa) aż do śmierci carycy Katarzyny. Jej następcą, Paweł I, uwolnił polskiego generała. Car zaproponował mu dożywotnią rentę, majątek w okolicach Moskwy i stanowisko w armii rosyjskiej. Kościuszko poprosił o uwolnienie wszystkich 12 tys. polskich jeńców i umożliwienie im wyjazdu do Ameryki. Porozumienie osiągnięto. Wszyscy jeńcy musieli jednak zaprzysiąc wierność Rosji i jej imperatorowi. Na pożegnalnej audyencji Paweł podarował byłemu

Polacy odparli wszystkie ataki rosyjskie, a potem Kostюшко kontratakował i zmusił rosyjski oddział do odwrotu, zdobywając 18 pušek. Эта победа вызвала всеобщее ликование в Польше. Под знамена генерала стала стекаться польская патриотическая молодежь. Окрылённый успехом, Костюшко решил идти в Варшаву. Под его командованием Варшава восстала и была освобождена. Последовавшая затем осада Варшавы соединёнными русско-прусскими войсками закончилась для них неудачей благодаря умелому руководству обороной со стороны Костюшко. Одновременно восстание началось и в Вильно. Далее последовала блестящая победа над царскими войсками под Рацлавицами. Костюшко применил на поле боя передовую тактику, усвоенную им во время войны за независимость США: в то время как основные войска, вели непрерывный огонь, из-за прикрытий, используя характер ландшафта, отряды “косинеров” под личным руководством Костюшко, незаметно обошли русский отряд и проникли ему в тыл. Успешная молниеносная атака “косинеров” принудила русские войска к отступлению, повстанцы захватили все русские орудия.

К маю 1794 года повстанцы владели почти всей территорией Польши, а Тадеуш Костюшко стал фактическим правителем Речи Посполитой, так как король Станислав Август играл чисто номинальную роль. Однако вскоре в Польшу вторглась прусская армия во главе с королем Фридрихом Вильгельмом. 15 июня они захватили Краков и вышли к Варшаве. Костюшко стянул к столице значительные силы, и прусские войска, простояв пару месяцев под Варшавой, отступили. Однако энтузиазм, охвативший многих в начале восстания, стал постепенно угасать. Не хватало денег, оружия, опытных кадров.

Российские войска действовали успешнее. В конце августа 1794 г. русская армия взяла Вильно. В Польшу был вызван знаменитый А. Суворов. Суворов разбил отряд генерала Ружича и корпус генерала Сераковского. Намереваясь не дать соединиться Суворову с другими русскими силами, Костюшко тайно выехал из Варшавы в лагерь польских войск. Здесь он предполагал дать генеральное сражение отряду генерала И. Ферзена. Костюшко выбрал позицию у деревни Мацеёвицы. Силы Костюшко не превышали и 9 тысяч, в то время как у противника их было не менее 18 тысяч. Эта битва была проиграна. Сам Костюшко, тяжело раненный в голову и ногу, был взят в плен. Король Станислав Август особым письмом поздравил Екатерину II с пленением Костюшко. В октябре Суворов взял Прагу - пригород Варшавы, польская столица пала. Восстание было подавлено. Россия, Пруссия и Австрия провели Третий раздел Речи Посполитой. Польская государственность была ликвидирована.

Бессребреник. Костюшко доставили в российскую столицу, где он содержался в Петропавловской крепости (по другой версии в имении графа Орлова) до смерти Екатерины. Сменивший ее Павел Первый освободил польского генерала. Император предложил пожизненную пенсию, поместье около Москвы и место в русской армии. Костюшко выдвинул просьбу освободить всех 12 тыс. плененных поляков и позволить ему уехать в Америку. Согласие было получено, и все пленники были приведены к присяге на верность России и императору Павлу. На прощальной аудиенции Павел подарил бывшему пленнику дорожную карету, соболью шубу и шапку, и столовое серебро, отпустив из казны значительную сумму на путевые издержки. Летом 1798 г. Костюшко узнает, что генерал Домбровский собирает польские легионы, рассчитывая с помощью Наполеона Бонапарта добиться восстановления польского государства.

więźniowi karete, szubę i czapę z futra sobolowego, srebro stołowe oraz darował mu sumę z przewidzianej kary na poczet wydatków w podróży. Latem 1798 r. Kościuszko dowiaduje się, że generał Dąbrowski formuje we Włoszech polskie legiony, planując u boku Napoleona Bonaparte odzyskanie polskiego państwa. W sierpniu Kościuszko przybywa do Paryża. Uduje mu się oddać Pawłowi pożyczone pieniądze, a listownie w dość ostrych słowach poinformować o zwrocie prezentów. Imperator ich jednak z powrotem nie przyjął, nazywając przy tym Kościuszkę zdrajcą.

Po tych wydarzeniach Kościuszko objechał Europę i znów odwiedził Amerykę. Ta podróż to nieprzerwany tryumf, wypełniony oficjalnymi spotkaniami i wręczeniem okolicznościowych podarków. W Ameryce otrzymał Kościuszko od Kongresu nagrodę w postaci 500 akrów ziemi w Ohio i ok. 12800 zaległych dolarów. Na te pieniądze przyszło mu czekać 15 lat, gdyż zaraz po zakończeniu wojny o niepodległość amerykańska kasa była pusta. Kościuszko wyznaczył Tomasza Jeffersona wykonawcą swojego testamentu, a wszystkie środki zalecał przeznaczyć na wykup i edukację czarnoskórych niewolników, w tym niewolników samego Jeffersona.

O prawa człowieka. Kościuszko uważał niewolnictwo za hańbę dla ludzkości, a niewolę chłopów za największą plagę Rzeczypospolitej. Nigdy nie dzielił ludzi według ich etnicznej, religijnej i klasowej przynależności. W majątku rodowym był dla chłopów wzorem dobrego gospodarza. Amerykański biograf, Alex Storozynski napisał książkę: „The Peasant Prince: Thaddeus Kosciuszko and the Age of Revolution”, w której określił Kościuszkę „księciem chłopów”.

Wróciwszy do ojczyzny w 1784 r., mimo finansowych problemów skrócił w swym majątku pańszczyznę do dwóch dni w tygodniu i wyłączył z niej kobiety i dzieci. Następnie, gdy wstąpił do polskiej armii w stopniu generała majora, zyskał miłość prostych żołnierzy, dlatego, że jednakowo traktował szeregowych i oficerów, żydów i katolików. Ogłoszony przez niego Uniwersał Połaniecki był krokiem w stronę wyzwolenia chłopów pańszczyźnianych z wiekowego poddaństwa. Kościuszko wierzył, że chłopci, unicy i żydzi powinni zyskać pełnię praw obywatelskich, co dodać by im mogło dodatkowej motywacji, aby bronić Rzeczypospolitej. Kościuszko popierał prawa nie tylko chłopów, żydów i Afroamerykanów, ale również amerykańskich Indian.

Po zakończeniu wojen napoleońskich ostatnie lata Kościuszko spędził we Francji, a następnie w szwajcarskim mieście Solura, gdzie zmarł 15 października 1817 r. W następnym roku, 1818, szczątki bohatera zostały pochowane w krypcie wawelskiej w Krakowie, serce zaś spoczywa w urnie na Zamku Królewskim w Warszawie. Na jego cześć w 1823 r. usypany został Kopiec Kościuszki w Krakowie.

Adam Mickiewicz zatytułował swoją romantyczną epopeję „Pan Tadeusz” (1834) właśnie ku czci Kościuszki. Imię Tadeusz stało się najbardziej polskim z imion, w polskich rodzinach przez wiele pokoleń nazywano synów tym mianem, a rzeczy związane z Kościuszką traktowano jak relikwie. Pomniki Kościuszki i ulice jego imienia znajdują się nie tylko w Polsce i USA, ale również na Białorusi, w Szwajcarii, Rosji i we Francji. Także najwyższy szczyt Australii nazywano Górą Kościuszki. Generał markiz de la Fayette, który sam był bohaterem trzech rewolucji, w swojej mowie napisanej po śmierci Kościuszki powiedział: - „Kościuszko należy do całego świata, jego charakter pozwolił mu na osiągnięcie pełni człowieczeństwa”.

Прибыв в Париж в августе, Костюшко попытался вернуть Павлу данные ему деньги и в письме в довольно резких выражениях заявлял о своем отказе от полученных подарков. Император возврата не принял, назвав Костюшко “изменником”.

Костюшко путешествовал по Европе и вновь посетил Америку. Его путешествие представляло сплошной триумф и сопровождалось торжественными встречами и вручением ему памятных подарков. В Америке Костюшко получил от Конгресса США награду - участок земли в 500 акров в Огайо и около 12 800 долларов, которые ему причитались. Этих денег пришлось ждать 15 лет, так как сразу после окончания войны за независимость казна была пуста. Костюшко назначил Томаса Джефферсона своим душеприказчиком, и все средства завещал потратить на выкуп и образование чернокожих рабов, в том числе и рабов самого Джефферсона.

За права человека. Костюшко считал рабство позором для человечества, а неволю крестьян - самым большим злом Речи Посполитой. Он никогда не делил людей по этнической, религиозной или классовой принадлежности. В родовом имени был для крестьян образцом “хорошего и доброго хозяина”. Американский биограф Алекс Storozynski написал книгу - “The Peasant Prince: Thaddeus Kosciuszko and the Age of Revolution”, назвав его “крестьянским князем”. Вернувшись на родину в 1784 г. несмотря на свое тяжелое финансовое положение, сократил барщину до двух дней в неделю и избавил от нее женщин и детей. После того, как был принят в польскую армию в ранге генерал-майора, завоевал любовь простых солдат, из-за того, что одинаково относился как к рядовым, так и к офицерам, как к иудеям, так и к католикам. Изданный им Поланецкий универсал был призван освободить крепостных крестьян от векового рабства. Костюшко был уверен в том, что крестьяне, униаты и евреи должны получить все гражданские права, что даст им мотивацию к защите Речи Посполитой в случае войны. Костюшко отстаивал права не только крестьян, евреев и афроамериканцев, но и американских индейцев. После наполеоновских войн последние годы Костюшко провел во Франции и затем в швейцарском городе Золотурне (Solury), где умер 15 октября 1817 г. В следующем 1818 г. останки героя были перезахоронены в склепе Вавельского собора в Кракове. Сердце покоится в урне в Королевском замке в Варшаве. В его честь в 1823 г. возведен “Курган Костюшко” в Кракове.

Адам Мицкевич назвал свою романтическо-эпическую поэму в 12-ти книгах “Пан Тадеуш” (1834) в честь Костюшко. Имя Тадеуш стало “самым польским” именем из-за того, что в польских семьях в течение многих поколений сыновей стали называть именем Тадеуш, а вещи, связанные с Костюшко, почитаются как реликвии. Памятники Костюшко и названные в его честь улицы имеются не только в Польше и США, но также в Белоруссии, России, Франции, Швейцарии. Имя Костюшко носит также высочайшая гора континента Австралия.

Генерал маркиз Ла Файет, сам герой трех революций, в своей речи на смерть Костюшко сказал: - “Костюшко принадлежит всему миру, его добродетель – достояние всего человечества”.

100-lecie otrzymania prawa
wyborczego przez Polki

100 lat temu, wraz z odrodzeniem się Rzeczypospolitej, Polki otrzymały prawo wyborcze jako jedne z pierwszych w Europie kobiet.

Walkę o emancypację Polki rozpoczęły w drugiej połowie XIX w., kiedy Polska była jeszcze rozdzielona przez Prusy, Austrię i Rosję. Prawa kobiet na tych terenach były ograniczone. Na obszarze niemieckim kobiety były podporządkowane sloganowi trzech „K”: Kinder, Küche, Kirche (dzieci, kuchnia, kościół). W carskiej Rosji kobiety bezwzględnie musiały podporządkować się władzy mężczyzn (ojca lub męża). Nie miały też prawa wyborczego, nie mogły uczyć się na uniwersytecie i miały zakaz zajmowania się polityką. W związku z klęską wielu polskich powstań brakowało mężczyzn, którzy zginęli, emigrowali lub zostali zesłani na Syberię. W takiej sytuacji szybko zaczęło rosnąć zainteresowanie Polek ideami feministycznymi. Pionierki feminizmu tego okresu to Klementyna Hoffmanowa oraz jej uczennice: Narcyza Żmichowska, Eleonora Ziemięcka, Bibiana Moraczewska, a także feministki następnego pokolenia: Paulina Kuczalska-Reinschmit, Eleonora Porczyńska i Wanda Grabowska. Polki walczyły o swoje prawa, propagując tajne nauczanie, poprzez dyplomację kulturalną za granicą, udział w militarnych organizacjach konspiracyjnych. Początkowo zajmowały się działaniami charytatywnymi, rozprowadzaniem zakazanej literatury i dbały o rannych. Później aktywnie uczestniczyły w przygotowaniach powstania w Wielkopolsce.

Ruch polskich feministek był zaledwie początkiem walki kobiet o swoje prawa.

Później, aż do odrodzenia się polskiej państwowości, kobiety odgrywały znaczącą rolę w walce o niepodległość i zachowanie polskiej tożsamości.

Kobiety uzyskały prawa wyborcze wraz z wprowadzeniem przez Józefa Piłsudskiego w 1918 roku „Dekretu o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego”. Od tego momentu kobiety mogły brać udział w wyborach oraz same mogły startować w wyborach.

Co ciekawe, początkowo Józef Piłsudski nie był zawziętym zwolennikiem tej idei. Uważał, że kobiety są zbyt konserwatywne oraz zbyt łatwo poddają się manipulacjom. Marszałek zwlekał z podpisaniem dekretu. Wtedy, 28 listopada 1918 roku, obok jego willi na Mokotowie (Warszawa) polskie sufrażystki rozpoczęły manifestację. Podczas ulewy zawzięcie uderzały parasolami w okna. Marszałek zwlekał kilka godzin, ale w końcu się poddał. Trzeba zauważyć, że jego żona, Aleksandra Piłsudska, również była aktywną feministką, co pewnie nie było bez znaczenia.

100 лет назад, вместе с возрождением Речи Посполитой, польские женщины, одними из первых в Европе, получили избирательное право.

Борьба полек за эмансипацию началась во второй половине XIX в, когда Польша была еще поделена между Пруссией, Австрией и Россией. Права женщин на этих территориях были ограничены. На германских территориях женщин ограничивали принципом трех К: Kinder, Küche, Kirche (дети, кухня, церковь), в царской России женщина издавна должна была беспрекословно подчиняться власти мужчин (отца или мужа). Женщины не обладали также избирательным правом и не могли учиться в высших учебных заведениях, им было запрещено заниматься политикой. В связи с поражением многих польских восстаний, ощущалась нехватка мужчин, которые погибли, эмигрировали или были сосланы в Сибирь. В такой ситуации среди полек быстро распространились феминистические идеи. Среди пионерок движения феминисток того времени можно отметить Клементину Гофман и ее учениц Нарцизу Жмиховскую, Элеонору Земенцку,

Бибиану Морачевскую, а также феминисток следующего поколения Паулину Кучальскую-Рейншмит, Эвелину Порчиньскую и Ванду Грабовскую. Польки боролись за свои права, пропагандируя подпольное образование, путем культурной дипломатии за границей, участием в конспиративных военных организациях. Поначалу занимались благотворительными акциями, распространяли

запрещенную литературу и ухаживали за ранеными. Позже активно участвовали в подготовке восстания в регионе Великой Польши.

Движение польских феминисток было только началом участия женщин в борьбе за свои права, и в дальнейшем вплоть до восстановления польской государственности, женщины играли значительную роль в борьбе за независимость и сохранение польской идентичности.

Избирательные права для женщин окончательно ввел “Декрет об избирательном законе в Законодательный сейм”, подписанный маршалом Пилсудским 28 ноября 1918 года, отныне женщины могли голосовать, а также быть избранными.

Интересно, что изначально Юзеф Пилсудский не был сторонником этой идеи. Считая женщин консервативными и легко поддающимися манипуляциям, он затягивал подписание закона. Тогда 28 ноября 1918 года у его виллы в Mokotowie (Варшава) польские суфражистки устроили манифестацию. Под проливным дождем они яростно стучали зонтиками в окна. Маршал продержался несколько часов, но в конце концов капитулировал. Свою роль сыграл очевидно и тот факт, что его жена, Александра Пилсудская, также была активной феминисткой.

SEJM USTANOWIŁ ROK 2018 ROKIEM
KONFEDERACJI
BARSKIEJ

Na rok 2018 przypada 250 rocznica zawiązania konfederacji barskiej (1768-1772) – pierwszego polskiego powstania o charakterze narodowowyzwoleńczym. W związku z tą datą jeszcze w ubiegłym roku polski sejm przyjął uchwałę, w której ustanowiono 2018 rok Rokiem Konfederacji Barskiej. Posłowie wyrazili nadzieję, że oficjalne upamiętnienie zwróci pierwszemu polskiemu zrywowi wyzwoleńczemu należne miejsce w narodowej historii.

Konfederacja barska to zapoczątkowany w 1768 r. polityczno-wojskowy związek szlachty polskiej pod przewodnictwem biskupa Adama Stanisława Krasińskiego i innych polskich wielmożów. Konfederacja stanowiła zbrojny sojusz szlachty i rzymskokatolickiego duchowieństwa skierowany przeciw uzależnionemu od Katarzyny II ostatniemu królowi Polski Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu i przeciw mieszaniu się Rosji w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej. Liderami Konfederacji zostali przedstawiciele polskiej magnaterii: Józef Pułaski, Wacław Rzewuski, Joachim Potocki. Marszałkiem generalnym w Koronie wybrany został przez konfederatów Michał Hieronim Krasiński, na Litwie – Michał Jan Pac, zaś marszałkiem związku wojskowego został Józef Pułaski.

Bezpośrednim powodem wystąpienia konfederatów stało się podpisanie przez Stanisława Augusta - pod naciskiem Rosji – “praw kardynalnych” uznających równouprawnienie innowierców za nienaruszalne prawo Rzeczypospolitej. Prawa zostały podyktowane przez rosyjskiego posła, co uznano za znak, że Rzeczpospolita w praktyce stała się protektoratem Imperium. Walka zakończyła się porażką konfederatów w 1772 r. W postanowieniu sejmu jest mowa o tym, że konfederacja barska w kolektywnej pamięci Polaków pozostała przykładem walki o wolność, który – przede wszystkim w czasie zaborów – miał ogromne znaczenie dla przetrwania narodu, i ku któremu najczęściej wracali pamięcią Polacy w XIX w. Konfederacja barska pozostała więc w narodowej świadomości jednym z momentów przelomowych, w którym nietrudno odnaleźć rysy charakterystyczne dla wszystkich późniejszych powstań aż do czasów niemal współczesnych. W XIX stuleciu bohaterskie losy tego powstania natchnęły takich poetów romantyzmu jak Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki czy Zygmunt Krasiński. Artyści przedstawiali temat konfederacji na obrazach i w ten sposób zyskała ona rangę narodowego symbolu.

Konfederacja barska trwała ponad cztery lata, a działania wojenne objęły większą część terytorium Rzeczypospolitej. Po stronie konfederatów w walce uczestniczyło ponad 100 tys. osób. W tym czasie stoczono ponad 500 bitew i potyczek z wojskiem rosyjskim oraz działającym przeciw konfederatom siłom królewskim. Po upadku konfederacji część jej przywódców udała się na emigrację, dziesiątki tysięcy zostało zesłanych na Syberię, znaczną część żołnierzy wcielono do armii rosyjskiej, a sąsiednie mocarstwa uznały niepokorność Polaków jako powód rozbioru Polski. W ten sposób konfederacja barska stanowiła prolog pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej w 1772 r.

W maju 2018 w kościele św. Anny w Barze (dziś obwód Winnicki na Ukrainie), tam, gdzie 29 lutego 1768 ogłoszono zawiązanie konfederacji, odsłonięto tablicę poświęconą uczestnikom tego wydarzenia.

На 2018 год приходится 250-я годовщина образования Барской конфедерации (1768 – 1772) - первого великого польского национального восстания. В связи с этой датой ещё в прошлом году Польский Сейм принял Постановление об установлении 2018 года Годом Барской Конфедерации. Депутаты выразили надежду, что такое празднование будет способствовать возвращению этому первому польскому национальному восстанию должного места в истории народа. Барская конфедерация - военно-политическое объединение польской шляхты, провозглашенная епископом Адамом Станиславом Красиньским и другими польскими вельможами в 1768 г. Это был военный союз польского дворянства и римско-католического духовенства, направленный против, зависимого от Екатерины II последнего короля Речи Посполитой Станислава Августа Понятовского, против вмешательства Российской империи во внутренние дела Речи Посполитой. Лидерами Барской конфедерации стали представители польского магнатства: Юзеф Пулаский, Вацлав Жевуский, Йоахим Потоцкий. Конфедераты избрали генеральным маршалком конфедерации Михала Херонима Красиньского, а в Литве – Михала Яна Паца, а военным маршалком стал Юзеф Пулаский. Непосредственным поводом к выступлению конфедератов стало подписание С. Понятовским под давлением России – “прав кардинальных” признающих равноправие иноверцев за ненарушенное право Речи Посполитой. Права были продиктованы российским послом, ввиду этого постановления Речь Посполитая практически стала протекторатом Империи. Борьба завершилась поражением конфедератов в 1772 году.

В Постановлении Сейма 2018 года говорится, что Барская конфедерация вписались в массовую память поляков как пример борьбы за свободу, который, особенно в период разделов, имел огромное значение для выживания народа, и к которому чаще всего обращались поляки в XIX веке. Вследствие этого Барская конфедерация стала одним из переломных моментов в истории национального сознания и в ней без труда можно найти характерные черты всех дальнейших польских восстаний, до современных времен. В XIX в. героический пример барского восстания вдохновлял поэтов эпохи Романтизма: Адама Мицкевича, Юлиуша Словацкого, Зыгмунта Красиньского. Художники создавали полотна на тему Барской конфедерации, и она приобрела ранг национального символа.

Барская конфедерация просуществовала больше четырех лет и охватила большую территорию Речи Посполитой. В борьбе на стороне конфедератов приняло участие более 100 тыс. человек. За ее время произошло свыше 500 битв и столкновений между конфедератами и русскими войсками, а также их союзниками, силами короля Станислава Понятовского. После усадка Барской конфедерации часть ее предводителей осталась в эмиграции, десятки тысяч пленных сослано в Сибирь, значительное число конфедератов призвали в российскую царскую армию, а соседние государства использовали непокорность поляков как один из поводов для раздела Польши. Таким образом, барская конфедерация стала прологом к I разделу Речи Посполитой. К 250-летию в мае 2018 г. в храме святой Анны в Баре (в настоящее время Винницкая область Украины), там, где 29 февраля 1768 г. была провозглашена Барская конфедерация, состоялось открытие, установленной на стене Польского дома мемориальной доски, посвященной участникам этого события.

A black and white portrait of Irena Sendlerowa, a Polish nurse and resistance fighter. She is shown from the chest up, looking slightly to the left of the camera with a serious expression. Her dark hair is pulled back into a bun. She is wearing a dark, high-collared garment.

10 ROCZNICA ŚMIERCI "MATKI DZIECI HOLOCAUSTU"

IRENY SENDLEROWEJ

Irena Sendlerowa - zwana "matką dzieci Holocaustu", kierowniczka referatu dziecięcego Rady Pomocy Żydom "Żegota", Sprawiedliwa wśród Narodów Świata, dama Orderu Orła Białego i Orderu Uśmiechu, zmarła 10 lat temu, 12 maja 2008 r. W czasie II wojny światowej współtworzyła przez nią sieć ludzi i organizacji podjęła próbę uratowania z getta warszawskiego ok. 2500 dzieci żydowskich. Za swą działalność w 1965 r. otrzymała medal Sprawiedliwej wśród Narodów Świata jako jedna z pierwszych uhonorowanych tym odznaczeniem. "Pani Irena Sendlerowa mówiła, że była tylko ogniwem w łańcuchu ocalenia dzieci" – zaznaczyła w rozmowie z PAP Anna Mieszkowska, która razem z Sendlerową przygotowała książkę "Matka dzieci Holocaustu. Historia Ireny Sendlerowej".

Dokładnie nie dowiemy się, ile istnień ludzkich ocalała Irena Sendler, dwukrotnie zgłaszana w latach 2007 i 2008 do Pokojowej Nagrody Nobla. Żyją jeszcze niektóre z dzieci uratowanych z getta, ale one przywołują cytaty z Talmudu: "Kto ratuje jedno życie – ratuje cały świat"... Tak mawia np. Elżbieta Ficowska, wywieziona jako niemowlę z getta w drewnianej skrzyneczce, do której matka włożyła jej srebrną łyżeczkę, jako jedyny materialny znak więzi z rodziną i domem.

Sendlerowa i jej łączniczki przemycaly dzieci na cztery sposoby - przypomina w publikacji "Dzieci Ireny Sendlerowej" (nowe wydanie książki "Matka dzieci Holocaustu. Historia Ireny Sendlerowej") Anna Mieszkowska - np. w samochodzie, który na teren getta wwoził środki czystości, a wracał z dziećmi, które wywożono w pudle, skrzynce lub – niestety – w worku. Dzieci oddzielane od rodziców, dziadków płakały i krzyczały. Podawano im środki nasenne. Wyprowadzano je też przez piwnice kamienic lub przez gmach sądów na Lesznie. Wtajemniczeni w akcję dwaj woźni otwierali drzwi i prowadzili dzieci do tylnego wyjścia na aryjską stronę.

Kolejny szlak "przerzutu" rozpoczynał się w zajezdni tramwajowej po żydowskiej stronie. Mąż jednej z łączniczek był motorniczym. O świcie, gdy ruszały tramwaje, znajdował w wagonie pod ławką karton z uśpionym dzieckiem i wywoził je w bezpieczne miejsce za murami. Te sposoby dotyczyły małych dzieci. Kilkunastoletni chłopcy i dziewczęta byli wyprowadzani w tzw. brygadach pracy i potem kierowani do partyzantki.

Dzieci wywożone z warszawskiego getta były ukrywane w polskich rodzinach w sierocińcach oraz klasztorach w Warszawie, Chotomowie i Turkowicach. Przygotowano im fałszywe dokumenty i wspomagano materialnie. Imiona dzieci i nazwiska rodzin, do których trafiły, Sendlerowa zapisywała, szyfrując, na paskach bibułki, które umieszczała w butelkach, które zakopywała pod jabłonką na podwórku przy ul. Lekarskiej 9.

Ирена Сендлерова – называемая "матерью детей Холокоста", руководитель детского отдела Совета помощи евреям "Жегота", Праведник народов мира, дама Ордена Белого орла и Ордена Улыбки, умерла 12 мая 2008 г, 10 лет назад. Во время II мировой войны, созданная ею сеть агентов и организаций совершила попытку спасения из варшавского гетто около 2500 еврейских детей. За свою деятельность в 1965 г. она одной из первых удостоена медали Праведник народов мира. "Госпожа Ирена Сендлерова говорила, что она была только звеном в "цепочке спасения" детей" – отметила в разговоре с Польским агентством прессы Анна Мешковская, которая вместе с Сендлеровой подготовила книгу "Мать детей Холокоста. История Ирены Сендлеровой".

Мы не узнаем точно, сколько человеческих душ спасла Ирена Сендлер, дважды в 2007 г. и 2008 г., номинированная на Нобелевскую премию мира. Некоторые из детей, спасенные из гетто, ещё живы, они приводят цитату из Талмуда: "Кто спасает одну жизнь, спасает весь мир"... Так говорит, например, Эльжбета Фицовская, вывезенная младенцем из гетто в деревянном ящике, в который мать ей положила серебряную ложечку, как единственный материальный знак связи с семьей и домом.

"Сендлерова и её связники переправляли детей контрабандой, четырьмя способами", – вспоминает в публикации "Дети Ирены Сендлеровой" Анна Мешковская. Например, в машине, которая привозила на территорию гетто чистящие средства, а возвращалась с детьми, вывозимыми в коробке, ящике или, к сожалению - в мешке. Дети, разлученные с родителями, дедушками и бабушками плакали и кричали. Им давали снотворное.

Их выводили также через подвалы каменных домов или через здание судов на Лешне. Двое посвященных извозчиков открывали двери и проводили детей к заднему выходу на арийскую сторону.

Следующий путь "переправы" начинался в трамвайном депо на еврейской стороне. Муж одной из посредниц был вагоновожатым. На рассвете, когда трогались трамваи, он находил в вагоне под сидением коробку с усыпленным ребенком и вывозил его в безопасное место за стенами. Эти способы касались маленьких детей. Подростки мальчики и девочки постарше были выведены в так называемых рабочих бригадах и потом отправлены к партизанам. Дети, вывезенные из варшавского гетто, скрывались в польских семьях, приютах и монастырях в Варшаве, Хотомове и Турковицах. Им подготавливали фальшивые документы и помогали материально. Сендлерова шифруя записывала имена детей и фамилии семей в которые они попали на полосках папиросной бумаги, помещала их в бутылки и закапывала во дворе под яблоней на ул. Лекарская 9.

Do zorganizowania pomocy Żydom potrzebny był sprawnie działający system, pieniądze i siatka zaangażowanych osób, gotowych zaryzykować życie. Jak wspominał Władysław Bartoszewski, "łatwiej było znaleźć mieszkanie do przechowania skrzyni broni niż dla jednego Żyda".

W październiku 1943 r. Irena Sendlerowa została aresztowana przez Gestapo, jednak "Żegocie" udało się ją uwolnić. Kontynuowała konspiracyjną działalność w "Żegocie", która dostarczyła jej fałszywe dokumenty na nazwisko Klara Dąbrowska. W czasie powstania warszawskiego była sanitariuszką w jednym z powstańców punktów sanitarnych na Mokotowie. Po wojnie pracowała w opiece społecznej i średnim szkolnictwie medycznym. Przez długie lata jej działalność podczas okupacji była mało znana lub wręcz nieznaną.

W 1999 r. nauczyciel historii Norman Conard z Uniontown w stanie Kansas w Stanach Zjednoczonych zachęcił grupę swoich uczennic do napisania sztuki teatralnej pt. "Life in a Jar" - "Życie w słoiku". Jej tytuł nawiązuje do sposobu, w jaki w 1944 r. Irena Sendlerowa i Jadwiga Piotrowska ukryły kartotekę uratowanych żydowskich dzieci, dzięki czemu po wojnie dowiedziały się one o swoich rodzinach.

Przedstawienie oparte na faktach z życiorysu Ireny Sendlerowej wystawiono wiele razy w USA, Kanadzie i w Polsce. Zdobyło ono rozgłos w mediach amerykańskich i doprowadziło do powstania fundacji "Life in a Jar" promującej postać głównej bohaterki. W 2001 r. przyjechała do Polski grupa amerykańskich uczennic, które zdążyły się jeszcze spotkać z bohaterką napisanej przez nich sztuki – Ireną Sendlerową.

W 2009 r., już po śmierci Ireny Sendlerowej, powstał o niej film w reżyserii Johna Kenta Harrisona "Odważne serce Ireny Sendler" - "The Courageous Heart of Irena Sendler". Jej rolę zagrała laureatka Oscara nowozelandzka aktorka Anna Paquin. "My, Amerykanie, nie wiemy nic o terrorze, jaki tworzyli Niemcy w Polsce, gdy za pomoc okazaną Żydom groziła kara śmierci, gdy ludzi wywlekano z tramwajów na ulice i rozstrzeliwano, gdy gestapo przychodziło po nocy ich aresztować. (...) Bardzo ważną sprawą, jaką sobie założyłem, było pokazanie w filmie tej atmosfery strachu, jaki mogli odczuwać Polacy, gdy śmierć groziła im na każdym kroku i za wszystko" – mówił reżyser.

"Irena Sendlerowa zasługuje na najwyższe honory świata. Wśród Polaków, którzy w czasie II wojny światowej ratowali Żydów, Irena Sendlerowa, mała krucha kobieta, zajmuje miejsce szczególne" – powiedział prezydent RP Lech Kaczyński podczas światowej premiery filmu 19 kwietnia 2009 r.

Irena Sendlerowa urodziła się 15 lutego 1910 r. w Warszawie. Uważała, że wiele zawdzięcza tradycjom rodzinnego domu. Pradziadek ze strony matki - Janiny był zesłany za udział w Powstaniu Styczniowym. Ojciec – Stanisław Krzyżanowski był lekarzem, społecznikiem, bardzo zaangażowanym w działalność niepodległościową. Należał do PPS. Irena w wieku dwóch lat zachorowała na płuca, w związku z tym rodzina przeniosła się do Otwocka, gdzie ojciec – lekarz znalazł zatrudnienie i leczył m.in. żydowską biedotę i chłopów. Irena bawiąc się z żydowskimi dziećmi nauczyła się jidysz. Ojciec zmarł na tyfus płamisty, którym się zaraził od swoich pacjentów. Irena z matką wyjechały z Otwocka do Tarczyna, a potem Piotrkowa Trybunalskiego, do rodziny. W szkole średniej Irena należała do harcerstwa. W 1927 r. wyjechała do Warszawy na studia – początkowo prawnicze, potem polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Odbiła praktykę pedagogiczną w filii Domu Sierot Janusza Korczaka "Różyczka" w Wawrze.

Dla organizacji pomocy eвреям нужна была четко налаженная система, деньги и сеть заинтересованных лиц готовых рисковать жизнью. Как вспоминал Владислав Бартошевский, "легче было найти квартиру для хранения ящика оружия, нежели для одного еврея".

В октябре 1943 г. Ирена Сендлерова была арестована гестапо, однако "Жеготе" удалось ее освободить. Продолжая конспирационную деятельность, она получила фальшивые документы на фамилию Клара Домбровская.

Во время варшавского восстания Ирена Сендлерова была санитаркой в одном из повстанческих санитарных пунктов в Mokotowie. После войны работала в социальной опеке и среднем медицинском образовании. Долгие годы ее деятельность во время оккупации была мало известна или просто неизвестна.

В 1999 г. учитель истории Норман Конард из Юнионтаун штата Канзас в Соединенных Штатах воодушевил группу своих учениц написать театральную пьесу под названием "Life in a Jar" – "Жизнь в банке". Ее название говорит о способе, которым в 1944 г. Ирена Сендлерова и Ядвига Петровская, скрыли картотеку спасенных еврейских детей, после войны дети узнали благодаря этому о своих семьях.

Пьеса, основанная на фактах из биографии Ирены Сендлеровой, была поставлена много раз в США, Канаде и в Польше, получила известность в американских средствах информации, был создан фонд "Life in a Jar", пропагандирующий образ главной героини. В 2001 г. в Польшу приехала группа американских учениц, которые еще успели встретиться с героиней написанной ими пьесы – Иреной Сендлеровой.

В 2009 г., уже после смерти Ирены Сендлеровой, появился фильм о ней в режиссуре Джона Кента Харрисона "Храброе сердце Ирены Сендлер" – "The Courageous Heart of Irena Sendler". Ее роль сыграла лауреатка Оскара новозеландская актриса Анна Пакуин.

"Мы американцы ничего не знаем о терроре, какой творили немцы в Польше, когда за помощь, оказанную евреям, грозила смертная казнь, людей выволакивали из трамваев на улицы и расстреливали, гестапо приходило ночью их арестовать. (...) Очень важная задача, которую я поставил перед собой была показать в фильме атмосферу страха, какую могли чувствовать поляки, когда смерть угрожала им на каждом шагу и за все" - говорил режиссер.

"Ирена Сендлерова заслуживает самых высоких почестей мира. Маленькая хрупкая женщина, занимает особое место среди поляков, спасавших в период II мировой войны евреев" – сказал президент РП Лех Качыньский во время мировой премьеры фильма 19 апреля 2009 г.

Ирена Сендлерова родилась 15 февраля 1910 г. в Варшаве. Она считала, что во многом благодарна традициям родного дома. Прадедушка со стороны матери – Янины за участие в Январском восстании был сослан. Отец – Станислав Кшижановский был врачом, общественником, вовлеченным в деятельность за независимость. Он состоял в Польской социалистической партии. У Ирены в возрасте двух лет заболели легкие, в связи с этим семья переехала в Отвоцк, где отец – врач нашел работу и лечил, в т. ч. еврейских бедняков и крестьян. Ирена, играя с еврейскими детьми, выучила идиш. Отец заразился от своих пациентов сыпным тифом и умер. Ирена с матерью уехала из Отвоцка в Тарчин, а потом Петркув Трибунальский к семье. В средней школе Ирена состояла в харцерской организации. В 1927 г., поехала в Варшаву учиться - сначала изучала право, потом полонистику в Варшавском университете, прошла педагогическую практику в филиале Дома сирот Януша Корчака "Розочка" в Вавре.

Należała do Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej. Kiedy na Uniwersytecie dochodziło do wystąpień antysemitycznych – blokowania dostępu do sal wykładowych studentom żydowskim, zdecydowanie się temu sprzeciwiała, a gdy wprowadzono getto ławkowe siadała w tych ławkach razem z kolegami żydowskiego pochodzenia. Stała się przez to celem ataków ze strony studentów należących do ONR. A kiedy była świadkiem znęcania się nad jej żydowskimi koleżankami, skreśliła stempel w indeksie przyznający jej prawo do zajmowania miejsc w ławkach dla chrześcijan. Została w związku z tym zawieszona w prawach studenta w roku akademickim 1937/1938. Decyzję tę zmienił Tadeusz Kotarbiński, zastępujący rektora. Pracę magisterską pisała u Wacława Borowego. Absolutorium uzyskała w 1939 r.

Działalność społeczną rozpoczęła jeszcze przed wojną – pracowała m.in. w Sekcji Opieki nad Matką i Dzieckiem Obywatelskiego Komitetu Pomocy Społecznej wolnej Wszechnicy Polskiej, w Poradni Prawnej broniąc bezrobotnych przed eksmisjami, jako urzędniczka magistratu w VI Ośrodku Opieki i Zdrowia. Była opiekunką terenową, referentką społeczną a także kierowniczką Referatu do walki z włóczęgostwem, żebractwem i prostytutką. Podczas okupacji niemieckiej pracowała jako opiekunka społeczna w Wydziale Opieki i Zdrowia Zarządu Miejskiego w Warszawie. Kiedy w październiku 1939 r., władze niemieckie zakazały zarządowi Miejskiemu udzielania pomocy ludności żydowskiej, Irena Sendlerowa wraz z grupą pracowników miejskiej służby społecznej nadal pomagała Żydom.

Aby móc odwiedzać swoich podopiecznych w getcie wyrobiła dla siebie i swoich koleżanek legitymacje pracowników służby sanitarnej. Umożliwiało to wchodzenie i poruszanie się po obszarze getta. Sendlerowa bywała nawet 2-3 razy dziennie w getcie; nosiła żywność, odzież i lekarstwa, m.in. wraz z Ireną Schulz przeniosły do getta 1000 szczepionek przeciw tyfusowi plamistemu. Wchodząc na teren dzielnicy zamkniętej na znak solidarności z jej mieszkańcami wkładała opaskę z Gwiazdą Dawida.

“Najjaśniejszą gwiazdą na czarnym niebie okupacji w Polsce” nazwał Irenę Sendlerową Natan Gross w artykule “Irena i Jan”, który ukazał się w tygodniku w Tel Awiwie z okazji przyznania Sendlerowej Nagrody im. Jana Karskiego. “Moim zdaniem – pisał Irena Sendlerowa i Jan Karski to dwa wielkie nazwiska zasługujące na wieczną pamięć narodu żydowskiego”.(PAP)

Состояла в Союзе польской демократической молодежи. Когда в университете доходило до антисемитских выступлений – блокирования доступа в лекционные залы еврейским студентам, решительно этому противилась, а когда ввели гетто за партами, садилась за эти парты вместе с друзьями еврейского происхождения. Из-за этого стала объектом преследования студентов состоящих в Национально-радикальном лагере. А когда стала свидетелем издевательств над ее еврейскими подружками - перечеркнула штамп в зачетной книжке, признающий за ней право занимать места за партами для христиан. В связи с этим была временно отчислена на 1937/1938 учебной год. Это решение отменил исполняющий обязанности ректора Тадеуш

Котарбинский. Магистерскую работу писала у Вацлава Борowego. Диплом получила в 1939 г. Общественную деятельность начала еще до войны - работала, в т. ч. в Секции опеки над матерью и ребенком Гражданского комитета общественной помощи Свободного польского университета, в юридической консультации, защищая безработных от принудительного выселения по суду, в качестве чиновника магистрата в VI Центре опеки и здоровья. Была участником опекуном, общественным референтом, а также руководителем Отдела по борьбе с бродяжничеством, нищенством и проституцией. Во время немецкой оккупации работала общественным опекуном в Отделе опеки и здоровья Городского управления в Варшаве. Когда в октябре 1939 г. немецкие власти запретили Городскому управлению помогать еврейскому населению, Ирена Сендлерова вместе с группой работников

городской общественной службы продолжала помогать евреям.

Чтобы иметь возможность навещать своих подопечных в гетто, она сделала себе и своим подругам удостоверения работников санитарной службы, что давало возможность входа и перемещения по территории гетто. Сендлерова бывала в гетто даже по 2-3 раза в день; носила продовольствие, одежду и лекарства, в т. ч. вместе с Иреной Шульц они принесли в гетто 1000 прививок против сыпного тифа. При входе на территорию закрытого района, в знак солидарности с ее жителями, она надевала повязку со звездой Давида.

“Самая яркая звезда на черном небе оккупации в Польше” так назвал Ирену Сендлерову Natan Gross в статье “Ирена и Ян”, которая вышла в еженедельнике в Тель-Авиве по случаю присуждения Сендлеровой Награды им. Яна Карского. “По моему мнению – писал он – Ирена Сендлерова и Ян Карский это две великие фамилии, заслуживающие вечную память еврейского народа”. (Польское агентство печати)

Anna Bernat

dzieje.pl

Heç vaxt sənin haqqında

Haqqında danışmağa heç vaxt cəsarət etməyəcəm
nə məhəlləmizin azman səmasından,
nə də külək selinə sinə gərən damlardan-
gözəl, sahmanlı damlardan- saçından evlərimizin.

Sizin haqqınızda da susacam bacalar,
ay altında atılmış boynubükük, qüssəli balacalar,
açıq-bağlı pəncərələr və aynalar-
bağrınız çatlayırdı bizlərdən kimsə boğulanda dənizdə.

Heç evimizdən də danışmayacam:
bilirəm, bütün qaçışlar-qayıdışlar yadındadı,
gizlənqaç üçün yaramırdı-balacaydı-
hamı tapılırdı bir gözqırpımında,
və indi yaşıl, qalın qapı pərdəsinin ətrini,
cırıltısını əlimdə çıraç qalxdığım pilləkənlərin,
bir də xışıltısını yarpaqların darvaza çətrinin üstündə
mənə heç kim heç vaxt qaytarmayacaq.
Doğrusu, mən küçə qarısının qulpundan danışmaq istəyirdim,
onun nahamar qəbzəsindən, bir də görüşərkən çığıltılı dostyana
naz-qəməsindən.

Hərçənd onun barəsində çox şey bilirəm,
amma bu adi, sərt sözlərlə kifayətlənirəm.

Ürəyin iki atışı-atlanışı arasında neçə hiss var?
Neçə əşya götürə bilərsən iki əllə?

Bu dünya haqqında danışa bilmirəm, təəccüblənməyin,
hər şeyi mehribanca, özü adıyla və yerində yalnız çağırmaq olar.

Tərcümə:
Səlim Babullaoğlu
Ayla Ağayeva

Polşa Seyminin səsvermə keçirilmədən və yekdilliklə qəbul etdiyi qətnaməsinin parlamentin mədəniyyət komissiyasının sədri Eljbet Kruk tərəfindən səsləndirilən hissəsində deyilir: “Dəyərlərin böhranı və böyük şübhələr dövründə Zbiqnev Herbert həmişə, bütün həyatı boyu sənətin, gözəlliyin, nizam-intizamın və peşəsinin aydın prinsiplərinə əsaslanıb, xeyir və şəri dəqiqliklə ayıran əxlaq kodeksinə riayət edib. O, sözə və özünə sədaqətin təcəssümü idi. Öz poeziyasıyla o daim azadlıq eşqini, individuallığın üstünlüyü və onun mənəvi gücünə sevgini aşılırdı...”

Böyükpolyakşairi, ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı

Ölümündən 20 il sonra bir ölkə parlamentinin bir şair haqqında belə yüksək qənaət ifadə eləməsi və bütöv bir ili həmin şairin adı ilə bağlaması, əlbəttə, ilk növbədə o ölkə iqtidarının öz mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, bu ədəbiyyatı yaradan insanlara yüksək münasibəti deməkdir, başqa tərəfdən əbədi “hakimiyyət və sənət(kar)” qarşıdurmasında sonuncuların daha uzaqgörən və haqlı olması, birincilərin bunu gec də olsa təsdiq eləməsi, etirafıydı.

Görkəmli polyak şairi, esseisti və dramaturqu Zbiqnev Herbert dəfələrlə (1965— 1971, 1975— 1981, 1986— 1992) öz ölkəsindən mühacirət etmiş, lap düzü isə bütün sosialist düşürgəsi ölkələri kimi o vaxtkı Polşada da hökm sürən, yumşaq desək cansıxıcı siyasi və mənəvi ab—havaya tab gətirməmişdi. Almaniya, Avstriya, Fransa, İtaliya, Yunanıstan, ABŞ kimi ölkələrdə yaşamış, işləmiş, amma hər dəfə geri qayıtmışdı. Bu dönüşlərin əlbəttə ki, 2 əsas səbəbi vardı.

Böyük polyak şairi, ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı (1980) Çeslav Miloş Aleksandr Fyutla söhbətində deyir... “Şübhəsiz, Vat, Rujeviç, Herbert, Svirşinska, Şimborska və Zaqaevski dünya poeziyası müstəvisində və çapında polyak poetikməktəbini təmsil edirlər. (...) Mən Herberti görkəmli şair hesab edirəm. O mənə fəlsəfi nöqteyi nəzərdən olduqca cəlb edir. Onu stoik sayıram. O metafiziki özülə əsaslanmayan, stoik şairdir. Heç şübhəsiz bu məqamda Herbert və Kamyü arasında qohumluq var. O “əllə tutula bilməyən” poeziyasını yaradır. Onun poeziyasının bir absolyutu var- Vətən. Vətən, borc, şərəf...”

Mioşun öz yaşca kiçik həmkarı ilə bağlı söylədiyi hər bir cümlə haqqında ayrıca və geniş danışmaq olar, amma biz indilik yuxarıda qeyd etdiyimiz səbəblərdən birini müəyyənləşdirməklə kifayətlənir, XX əsr Avropasının daha bir böyük ədibi, düşünəri Hermann Hessenin fikri ilə ikinci səbəbi aydınlaşdırırıq: “Bu gözəl dünya dınlıltı əvəzinə-musiqi, əyləncə əvəzinə-sevinc, pul əvəzinə-mənəvi aləm, yalançı inilti-sızıltı əvəzinə-əsl iztirab istəyən adamlar üçün heç vaxt həqiqi vətən ola bilməzdi...” Bəli, Herbet yalnız görkəmli polyak şairi deyildi, o miqyası etibarilə həm də bir Avropa və bir dünya şairi, vətəndaşı idi ki, hara getsə düşünməli və deməli sıxılmalı idi. Əks təqdirsə, şeirlərinin birində (“Cənab Koqito-qayıdı”) belə yazmazdı:

“...o tərəqqiyə daha inanmır...
bolluğun sərgiləri
onu iyrandirir, utandırır...
...elə onunçün də qayıdır...”

“Zbiqnev Herbert” məqaləsinin müəllifi Andrey Pavlişin şairin bioqrafiyasının erkən dövrünə aid, amma şəxsiyyətindən və yaradıcılığının əsas keyfiyyətindən xəbər verən bir xüsusi məqamı qeyd edir. O yazır ki, sovet işğalının ilk dövründə-onda Zbiqnevin 15 yaşı vardı,- Herbert bütün şagird yoldaşlarına Stalinin portretinə arxalarını çevirməyə sövq edə bilmirdi. O dövrdə bu ciddi və ağır cəzayla nəticələən bilərdisə də, yeni xanım direktorun mülayimliyi məsələni məktəbi dəyişməklə yekunlaşdırdı.

Zbiqnev Herbertin yaradıcılığının mərhələləri ilə bağlı demək olar əksər araşdırıcıların rəyi eynidir. 1954-1969-cu illəri əhatə I mərhələ şairin “İşiq teli”, “Hermes, köpək və ulduz”, “Əşyanın tədqiqi”, “Yazı” kitabları ilə əlamətdardır. Ümumiyyətlə, artıq ilk şeir və kitablarından Herbertin öz fərqli poetik nəfəsi- asta, amma güclü səsi sezilirdi. K.K.Baçinski, T.Rujeviç, Y.Xartviq və M. Byaloşevskinin nəsildəsi olan Herbert yaradıcılığa nisbətən gec başlamış, eksperimentlərə meyilli gənclik çağında tələskənlik eləməmiş, “oturuşmuş səslə dil açmışdı”. Onun poeziyası “yaşazlığından əziyyət çəkən”, lirik vəcdlə dolu poeziya deyildi. O hər şeyi-o cümlədən II Dünya müharibəsini bütün dəhşətləriylə yaddaşa köcürmüş, sonra isə o yaşantıları düşüncə dərəcəsində soyutmuş yaddaşın isterikadan uzaq intonasiyası ilə ifadə etməyə başlamışdı. Bu mərhələdə Herbert həm də Rujeviç və b. özündən yaşca nisbətən böyük həmkarlarının poetik təsirindən bütünlüklə qurtulmuşdu.

Qəribədir ki, məhz yaradıcılığının sonuncu, III mərhələsində Herbert sanki elə lap başlanğıcda formalaşdırdığı üslubuna daha çox lirimz qatmağa çalışır, həm şəxsi, həm ümumi mənada ötürülük,

Bu kitablar həm Polşa, həm də

ümumavropamədənimühitinin

təkrarsız və ciddi hadisələri idi

fanilik, hər şeyin ölənməkdə olması notlarını çoxaldır şeirlərində. Bu illərdəki “Roviqo” və “Gedişin elegiyası” kitablarında həmin notlar daha çox qabarıqdı. Amma bu sonuncu mərhələ idi.

Herbertin böyük şair kimi özünü tanıtdırdığı dövr isə II mərhələ-1970-1985-ci illər idi. Yaradıcılığının şah nümunələrinin toplandığı “Pan Kogito” və “Mühasirəli şəhərdən hesabat və başqa şeirlər” bu illərdə nəşr edilir. Bu kitablar həm Polşa, həm də ümumavropa mədəni mühitinin təkrarsız və ciddi hadisələri idi. Herbert-neoklassisit məhz bu illərdə miqyaslı şəkildə görünür. Dekartın “Düşünürəmsə varam” (Cogito ergo sum) formulundan doğan, Pol Valerinin “cənab Test”i ilə qohum olan və Zbiqnevin 40-dan artıq şeirinin baş qəhrəmanı olan Cənab Kogitonu dünya şeirinə şair məhz bu dövrdə bəxş etmişdi. Kim idi cənab Kogito? Əlbəttə ki, ilk növbədə Herbertin “alter-ego”su, bozluq və

düşüklük, zövqsüzlüklə zəhərlənmiş cəmiyyətə ironiya edən, özünə də acımayan, laqeyd ironiya ilə işğal olunmuş cəmiyyətə isə həmdərdlik göstərən bir daxili səs, avropalı düşüncənin ümumiləşmiş obrazı, bəzən monoloq, bəzən dialoqu.

“onsuz da ruh qıtlığıdır
başər arasında...”

“Cənab Koqitonun ruhu” şeirindən

“həlak olmuş 120 nəfəri
xəritədə axtarmaq mənasızdı
uzaqlıq onları
cəngəllik kimi gizlədir

sayın çoxluğu
xəyal gücünü korşaldır
sondakı sıfır
onların özünü xəyala çevirir

düşünmək üçün mövzu:
iztirabın cəbri...”

“Cənab Koqito qəzet oxuyur”

“ Axsamlar faktlardan azad olarkən
bizim keçmiş və uzaq işlərimizi düşünmək imkanım olur, məsələn,
okeanın o tayındakı müttəfiqimizi- bilirəm ürəkdən yanırırlar,
həyəndilər,
un yollayırlar, piy, çuval-çuval qidalar və müdrük məsləhətlər.
Bilmirlər ki, bizi ikinci Apokalipsis zamanı onların ataları satıbdı,
amma oğullar ataya cavabdeh deyil deyə tərifi layıqdırlar,
bizsə əlbəttə minnətdarıq...”

“Mühasirəli şəhərdən hesabat” şeirindən

“...İşğalçı, mənim köməksiz vətənim səni qəbul edəcək,
ağsöyüdü altında bir arşın torpaq da verəcək, səni uyudacaq ki,
bizdən sonra gələnlər yenidən vaqif olsunlar
sənətlərin ən çətininə- yəni, bağışlamaq sənətinə.”

“7. 17.IX” şeirindən

“ Bizim etirazımız nifaqımız bizim inadımız
əsla heç bir güc istəməirdi bizdən
gərək olan azacıq qocaqlığımız vardı bizim
əslində hər şey aslıydı zövqümüzdən
zövqümüzdən ki
canıydı qanıydı vicdanımızın...”

(...)

belə çıxır ki həyatda estetika da gərəkli bir şeymiş
gözəllik haqqında elmə xor baxmaq sən demə lazım deyilmis

Çünkibukeçmişvəndiniyəni vaxtda sərf-nəzəretmə

demək idi.

(...)

gözlərimiz və qulaqlarımız itaətdən imtina elədilər
hisslərimizin məğrur şahzadələri sürgün həyatını
seçdilər...”

“Zövqün qüdrəti” şeirindən

Herbertin bu dövr yaradıcılığının xüsusi qeyd olunacaq məqamı da vaxtaşırı antik mövzu və süjetlərə müraciət etməsi, əski personaj və qəhrəmanların (“Qoca Prometey”, “Tərəddüd edən Nika” və s.) yeni anturajda, bəzən isə yeni situasiya və yozumda təqdim etməsidir. “Köhnəliyi” bu sayaq “dişə vurma”, sınağa əlbəttə ki, Herbertin öz sözləri ilə desək, “ədəbi naz-qəmzə” yox, “azadlıq

və insan ləyaqəti kimi anlayışların indi və bu dəqiqə (bu isə çox vacibdir!) bizim üçün nə demək olduğunu müəyyənləşdirmək cəhədidir”. Yalnız “ekzistensial rezervuar” və “əbədi indi” olan mifoloji süjetlər buna imkan verirdi ki, dünya ədəbiyyatında da bunu sıradan ədiblər edə bilməzdi. Çünki bu keçmiş və indini eyni vaxtda sərf-nəzər etmə demək idi.

“Əsrlər boyunca polyak ədəbiyyatında poeziyaya xüsusi önəm verilib. Ən əvvəl parçalanma dövründə, sonra isə Polşa Xalq Respublikasının zamanında poeziya nəinki yalnız şairlərin özü üçün və başlıca xidmət vasitəsi kimi ali incəsənətin bir hissəsi idi, o həmçinin sosial əlaqələri formalaşdırır və millətin özünü dərkinə, onun yaranmasına və formalaşmasına xidmət edirdi.” - bu fikirlər 2010-cu ildə Polşa Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin maliyyə dəstəyi ilə Polşanın Azərbaycandakı səfirliyi tərəfindən Bakıda nəşr edilən, Herbertin şeirləri ilə açılan, Çeslav Miloş, Vislava Şimborska və Tadeuş Rujeviçin də şeirlərinin daxil edildiyi “Qəfil görüş” (Çağdaş polyak poeziyası antologiyası) kitabına, antologiyanın tərtibçisi Aqneşka Ronçka tərəfindən yazılmış “tərtibçidən” başlıqlı yazıdan götürülüb. Oxşar fikirləri Azərbaycan poeziyası, xüsusən XX əsr Azərbaycan şeiri haqqında da söyləmək olar. Ümumiyyətlə, polyak və azərbaycanlıların XX əsrdə bölüşəcək oxşar və heç də həmişə birmənalı, xoşbəxt olmayan tələləri vardır ki, bunun ən yaxşı əks olunduğu mənbə bizim şairlərin yaratdığı poeziyadır. Bu mənada XX yüz il polyak şeiri həm azərbaycanlı poeziyasevərlər üçün, xüsusən də ədəbiyyatçılar üçün bir çox baxımdan maraq kəsb edir ki, “Qəfil görüş” antologiyasının nəşrinə peşəkar çevrələrdəki münasibət də bunu sübut edir. Bu gün Miloş, Şimborska, Rujeviç və Herbertin şeirləri həmin çevrələrin tez-tez istinad elədiyi bədii nümunələr sırasındadır.

Antologiyanın hazırlanmasında Səlim Babullaoğlu və Rəfail Tağızadə (bədi işləmə və tərcümə), Ayla Ağayeva, Rafiq Həşimov, Aynurə Cəfərova, İlahə Kərimova, Yelena Karetina, Rəisə Miskərli və Vüsalə Mustafayeva(tərcüməçilər), Yoanna Senkeviç

*Və hələ ki, bu kitab müasir polyak şeirini bu
həcmdə*

(əlaqələndirici) və Katajına Kaletanın(səhifələmə və dizayn) xüsusi zəhmətləri olmuşdu. Və hələ ki, bu kitab müasir polyak şeirini bu həcmdə (4 şairinin hər birindən on şeir, bəzlərində müfəssəl bilgi və polyak poeziyası haqda həcmli məqalə olmaqla) təqdim edən yeganə kitabdır ki, Herbrein poeziyası, xüsusən də yaradıcılığının səciyyəvi, proqram xarakterli şeirləri (“Tərəddüd edən Nika”, “Klassiklərin fərqi”, “Cənab Koqitonun mirası”, “Mühasirədəki şəhərdən hesabat”, “Zövqün qüdrəti” və s.) daxil edilməklə təqdim olunub.

Bütövlükdə müasir polyak şeirini, o cümlədən Zbiqnev Herbertin poeziyasını Azərbaycan oxucusuna tanıtdıra bilən daha bir mənbə,son illərin maraq doğuran nəşrlərindən biri sayılan Azərbaycan polonistikasının veterani, doktor Gülər Abdullabəyovanın yazdığı “Müasir polyak ədəbiyyatı” monoqrafiyası, kitabıdır.

Bu gün hər iki nəşr polyak şeirinin tanımaq istəyənlərin stolüstü kitabı olub böyük zövqün qüdrətini nişan verir.

Səlim Babullaoğlu

Dziecięca wiara ks.
Jana Twardowskiego

Przyjechałem do Baku do pracy jako lektor j. polskiego na Uniwersytecie Słowiańskim. Wcześniej uczyłem w Polsce, Anglii, na Ukrainie i w Rosji. Zawsze stawałem przed problemem, jak zachęcać moich studentów do nauki. Są różne typy studentów. Jeden trafia na zajęcia dość przypadkowo, bo np. nie dostał się na inny kierunek albo nie mógł wybrać innego języka obcego. Drugi uczy się z myślą o emigracji do Polski. Inny zainteresowany jest polską kulturą, czasami nic o niej nie wie, a jedynie przeczuwa jej wartość. Chciałbym więc zarekomendować wszystkim uczącym się języka polskiego autora, dla którego warto poświęcić swój cenny czas. To autor, którego znajomość zmieniła nie tylko moje życie. Ks. Jan Twardowski (1915-2006) jest najpoczytniejszym współczesnym polskim poetą – nakłady wierszy dawno przekroczyły 1,5 miliona egzemplarzy, nie mówiąc już o jego innych pismach.

Księdza poznałem osobiście w 1995 r. w Warszawie. Był już wtedy autorem słynnym, ale jednak zawsze dostępnym dla zwykłych ludzi. Do końca swego życia, na ile zdrowie pozwalało, spotkał się z ludźmi w zakrystii kościoła siostr wizytek w Warszawie. Spowiadał i rozmawiał z każdym, kto prosił. Spotkania z księdzem Twardowskim były miłe. Książd wykazywał się wielką cierpliwością. Nie odtrącał nikogo, nawet nasyłanych agentów tajnych służb. Kiedy powiedziałem mu, że chcę badać jego twórczość, zapytał, czy przeczytałem wszystko, co napisał. Skłamałem, bo wstyd było mi przyznać, że nie. Chodziło nie tylko o wiersze, ale także o kazania, modlitwy, rozważania o życiu i wywiady dla czasopism – w większości chyba nawet niereligijnych. U początków swej kapłańskiej drogi, jeszcze w latach pięćdziesiątych, ks. Jan uczestniczył w spotkaniach formacyjnych grupy kapłanów. Jednym z nich był ks. Tadeusz Dajcz – późniejszy autor bestsellera Rozważania o wierze, który został przetłumaczony na kilkadziesiąt języków. O książce tej piszą czytelnicy: „Największe arcydzieło, z jakim dotąd się spotkałam. Jedna z największych łask i błogosławieństw, jakie otrzymałam w życiu”. Wydaje się, że częste nawiązywanie do postawy dziecka w wierszach ks. Jana Twardowskiego to nie przypadek, ale rezultat wspomnianych kapłańskich spotkań formacyjnych. W wierszach książd przedstawia własną koncepcję małej, dziecięcej drogi do Boga.

Zaraz po przyjęciu święceń kapłańskich w 1948 r. pisze:

*Własnego kapłaństwa się boję
własnego kapłaństwa się lękam*

*i przed kapłaństwem w proch padam
i przed kapłaństwem klękam*

*W lipcowy poranek mych święceń
dla innych szary zapewne —
jakaś moc przeogromna
z nagła poczęła się we mnie*

*Jadę z innymi tramwajem —
biegnę z innymi ulicą —*

*nadziwić się nie mogę
swej duszy tajemnicą*

Я приехал в Баку работать учителем польского языка в Бакинском Славянском Университете. До этого я преподавал в Польше, Англии, на Украине и в России. Я всегда сталкивался с проблемой как вдохновить моих студентов на обучение. Существуют разные типы студентов. Один попадает на занятия случайно, потому что, к примеру, не смог поступить на другой факультет или не мог выбрать другой иностранный язык. Второй учится из соображений об эмиграции в Польшу. Другой, интересуется польской культурой, иногда ничего о ней не знает, а только предчувствует ее ценность. Потому я бы хотел рекомендовать всем изучающим польский язык автора, которому стоит посвятить свое ценное время. Это автор, знакомство с которым изменило не только мою жизнь. Кс. Ян Твардовский (1915 – 2006) самый почитаемый современный польский поэт – тиражи его стихов давно перешли 1,5 миллиона экземпляров, не говоря уже о других сочинениях. Я лично познакомился с ксендзом в 1995 г. в Варшаве. Уже тогда он был известным автором, но, тем не менее, всегда доступным простым людям. До конца своей жизни, насколько ему позволяло здоровье, он встречался с людьми в ризнице костела сестер визитанток в Варшаве. Он исповедовал и разговаривал с каждым, кто просил. Встречи с ксендзом Твардовским были искренними. Ксендз отличался большим терпением. Он не отталкивал никого, даже подсланных агентов секретных служб. Когда я сказал ему, что хочу исследовать его творчество, он спросил, прочитал ли я все, что он написал. Я солгал, потому что мне было стыдно признаться, что нет. Речь шла не только о стихах, но также о проповедях, молитвах, размышлениях о жизни и интервью для журналов – в большинстве, наверное, даже нерелигиозных.

В начале своей дороги священнослужителя, еще в пятидесятых годах, кс. Ян участвовал в просветительских встречах группы священнослужителей. Одним из них был кс. Тадеуш Дайчер – позже автор бестселлера Размышления о вере, который был переведен на несколько десятков языков. Об этой книге пишут читатели: “Самый большой шедевр, с каким я встречалась до сих пор. Одна из самых больших милостей и благословений, какие я получила в жизни”. Кажется, что частое обращение к образу ребенка в стихах кс. Яна Твардовского это не случайность, а результат упомянутых просветительских встреч священнослужителей. В стихах ксендз представляет собственную концепцию маленькой, детской дороги к Богу.

Сразу после принятия священнического рукоположения в 1948 г. он пишет:

*Боюсь своего служенья,
служения опасаюсь*

*встаю перед ним на колени,
в прах перед ним бросаюсь*

*в июльский день благодатный
это со мной случилось —
необъятная сила
вдруг во мне зародилась*

*бегу переулком с другими,
еду с другими в трамвае —*

*и не могу надивиться
этой души моей тайне*

(Примечание переводчика: перевод стихов взят из книги Ян Твардовский. Просьба. Перевод с польского Анатолия Нехая. Санкт – Петербург, 2010)

Wiersz sugeruje głęboką nierówność między wartością bożego daru - kapłaństwa, a niedogodnością obdarowanego. Radykalizm sformułowań przypomina słowa Abrahama podczas spotkania z Bogiem, zmierzającym do Sodomy i Gomory – „Pozwól, o Panie, że jeszcze ośmielę się mówić do Ciebie, choć jestem pyłem i prochem” (Rdz 18,27). W dalszej części utworu nadprzyrodzona wartość kapłaństwa ukazana jest na tle zwykłego, szarego życia. Liryczne wyznanie ks. Twardowskiego wywołało u jednego z czytelników wrażenie bardzo szczerego: „Ja się na wierszach nie znam – powtórzył chory – ale ksiądz mówi w tym wierszu tak bardzo od siebie. Inni księża mówią z podręczników, dlatego są nudni”. Wrażenie szczerości powstaje chyba właśnie dzięki przedstawieniu kapłana jako zwykłego, przeciętnego człowieka, nie rozumiejącego może swoich emocji, lecz przeżywającego je w kontakcie z Bogiem.

Nawet kiedy grzeszy, bohater liryczny poezji ks. Twardowskiego, nie czuje się przez Boga odrzucony:

*Tylko mali grzesznicy spowiadają się długo
w niepokoju gorących warg –
potem niebo ich goni spadających gwiazd smugą,
jak pożary Joannę d’Arc
Ale wielcy grzesznicy na błysk mały przyklękną
i wypłaczą się jednym tchem –
potem noc mają cichą i jak dobry łotr świętą –
byłem z nimi, klękałem, wiem
(***) 1957 r*

Wiersz jest wypowiedzią na temat grzechu nie z pozycji spowiednika, ale penitenta jednocześnie księdza i jakby „wielkiego grzesznika”. Stanowiło to nowość w tradycji literatury. Dopiero później młodszy księża, posoborowi, zaczęli pisać o kapłanie, który, jak zwykli ludzie, przeżywa rozterki. Ostatni wers może sugerować dopuszczenie się przez kapłana jakichś poważnych wykroczeń. Wzbudziło to nawet krytykę samego prymasa Stefana Wyszyńskiego jako słuchacza na prywatnym spotkaniu literackim. Ważne jednak, że konstatacja winy nie jest przygnębiająca. Akt żalu, symbolizowany łąką, przemienia winę w „szczęśliwą”. Wers końcowy przez użycie pierwszej osoby liczby pojedynczej nadaje wypowiedzi charakter osobistego wyznania. Słowo „wiem”, oznacza nie tylko utożsamienie się z „wielkimi grzesznikami”. Odnosi się raczej do doświadczenia „cichej, świętej nocy”, która dla ludzi „dobrej woli” (jak w popularnej kolędzie) jest spotkaniem z Dzieciątkiem Jezus. J. Twardowski wnosi w tradycję literatury kapłańskiej nowego ducha – myśl św. Teresy z Lisieux: „Czy ojciec karze dziecko, które się samo oskarża, czy nakłada mu pokutę? Nie, na pewno nie, ale przytula je do swego serca”. Dla ks. Twardowskiego poezja była świadomie wybranym sposobem głoszenia Ewangelii. Mówił, że nie jest poetą, ale „księdzem, który pisze wiersze”. W swojej twórczości nie nawiązywał jednak do formy kazania lub homilii, lecz dzielił się przeżyciami, dawał świadectwo wiary i modlitwy. W jego wierszach czytelnicy znajdowali wskazówki, które pomagały im żyć. Postawa dziecięctwa charakteryzuje się poczuciem bezradności. Jej uznanie i ufna modlitwa pozwalają zauważyć miłość i działanie Boga. W wierszu dedykowanym swojej bliskiej znajomej poeta pociesza:

Stichotворение показывает глубокое неравенство между ценностью божьего дара – священства и непригодностью наделенного. Радикализм формулировки напоминает слова Авраама во время встречи с Богом, направляющимся к Содому и Гоморре – “Вот, я решил говорить Владыке, я, прах и пепел” (Быт. 18:27). В дальнейшей части произведения сверхъестественная ценность священства показана на фоне обычной, серой жизни. Лиричная исповедь кс. Твардовского вызвала у одного из читателей очень искреннее впечатление: “Я не разбираюсь в стихах – повторил больной – но ксендз говорит в этом стихотворении так много от себя. Другие ксендзы говорят из учебников, поэтому они скучные”. Впечатление искренности появляется, наверное, именно благодаря представлению священнослужителя как обычного, обыкновенного человека, непонимающего может своих эмоций, но переживающего их в контакте с Богом.

Даже когда грешит, лирический герой поэзии кс. Твардовского не чувствует себя отвергнутым Богом:

*Только малые грешники исповедуются долго
в беспокойстве горячих губ –
потом небо преследует их полосой падающих звезд,
как пожары Жанну д’Арк*

*Но великие грешники при малом свете станут на колени
и выплещутся единым духом –*

*потом ночь имеют тихую и как праведный разбойник святую –
я был с ними, я опускался на колени, я знаю
(***) 1957 г.*

(Примечание переводчика: перевод стихов взят с <https://www.stihi.ru/2013/11/25/5865> Автор – Анна Голубицкая)

Stichotворение является высказыванием на тему греха не с позиции духовника, а кающегося – одновременно ксендза и как бы “великого грешника”. Это явилось новшеством в литературной традиции. Только позже младшие ксендзы, после собора, начали писать о священнослужителе, который как обычные люди переживает мучительные сомнения. Последняя строка может предполагать совершение священнослужителем каких-то серьезных нарушений. Это

даже вызвало критику самого прymаса Стефана Вышиньского как слушателя на частной литературной встрече. Важно, однако, что констатация вины не является угнетающей. Акт сокрушения, символизируемый слезой, превращает вину в “счастливую”. Завершающая строка посредством использования первого лица единственного числа придает высказыванию характер личного признания. Слово “знаю” означает не только приравнение себя к “великим грешникам”. Оно относится скорее к опыту “тихой, святой ночи”, которая для людей “добрый воли” (как в популярной коляде) – является встречей с Младенцем Иисусом. Ян Твардовский вносит в традиционную литературу священнослужителей новый дух – мысль св. Терезы из Лизье: “Карают ли отец ребенка, который сам себя винит или накладывает на него покаяние? Нет, конечно, нет, но он прижимает его к своему сердцу”.

*Nie płacz w liście
nie pisz, że los Ciebie kopnął
nie ma sytuacji na ziemi bez wyjścia
Kiedy Bóg drzwi zamyka to otwiera okno
Kiedy mówisz, 1988*

Kilka miesięcy przed śmiercią napisał przedmowę do wyboru swoich wierszy i rozważań. Jakby kłamrą zamknął ją słowami kończącymi również wiersz Wyjaśnienie z 1963 r.:

*Nie przyszedłem pana nawracać
zresztą wyleciały mi z głowy wszystkie mądre kazania
[...]
po prostu usiądę przy panu
i zwierzę swój sekret
że ja, ksiądz,
wierzę Panu Bogu jak dziecko*

Do Niebieskiego Ojca odchodzi z warszawskiego szpitala wieczorem 18 stycznia 2006 r. Zgodnie z decyzją Prymasa Polski Józefa Glempa pochowany został jako pierwszy w krypcie dla wybitnych Polaków w świątyni Świętej Bożej Opaczności w Wilanowie, chociaż w wierszu prosił:

*[...] Ty dłońmi dobrymi
Przebacz wszystko. Pochowaj między najgorszymi
Pożegnania wiejskiej parafii, 1952 r.*

Obok złożono ciało m.in. zmarłego w rok później ks. Jana Peszkowskiego kapelana pomordowanych na wschodzie. Znalazły się tam również relikwie bł. ks. Jerzego Popiełuszki, św. Jana Pawła II oraz innych osób ważnych w historii i zasłużonych dla polskiej kultury.

Dla ks. Twardowskiego poezja była świadczącym sposobem propovedowania Ewangelii. On mówił, że nie poeta, ale „ksenndz, który pisze wiersze”. W jego twórczości nie odwracał się od formy propovedy lub homilii, ale dzielił się przeżyciami, świadczył o prawdzie i modlitwie. W jego wierszach czytelnicy znajdowali wskazówki, które pomagały im żyć. Wyraz doświadczenia charakteryzuje się uczuciem bezsilności. Jej przyznanie i ufność modlitwa pozwalają zauważyć miłość i dzieła Boga. W wierszowaniu, poświęconym swojej bliskiej osobie, poeta pociesza:

*Не плачь в письме
и не пиши что мол судьба тебя пинает
нет на Земле безвыходного состояния
когда Господь закроет двери – отворишь окно
Когда говоришь, 1988*

(Примечание переводчика: перевод стихов взят из книги Ян Твардовский. Просьба. Перевод с польского Анатолия Нехая. Санкт – Петербург, 2010)

К Отцу Небесному он уходит из варшавской больницы вечером 18 января 2006 г. Согласно решению Примаesa Польши Юзефа Глемпа он похоронен первым в крипте для известных поляков в святыне Храм Провидения Божия в Виланове, хотя в стихотворении он просил:

*[...] А Ты святыми руками
мне грехи отпусти. Схорони между бедняками
Прощание с сельским приходом, 1952 г.*

(Примечание переводчика: перевод стихов взят из книги Ян Твардовский. Просьба. Перевод с польского Анатолия Нехая. Санкт – Петербург, 2010)

Рядом покоится тело, умершего год спустя ks. Яна Пешковского, капеллана убитых на востоке. Там находятся также реликвии благов. ks. Ежи Попелюшко, св. Яна Павла II и других лиц важных и значимых для истории и польской культуры.